

GLOBAL DIALOGUE

5.2

4 numere pe an în 15 limbi

Criza sociologiei
nord-americeane

Ivan Szelenyi

Sociologia globală
sub semnul întrebării

Gurminder Bhambra

Viitorul
pe care ni-l dorim

Markus S. Schulz

După
Charlie Hebdo

Stéphane Beaud,
Mabel Berezin,
Elisabeth Becker

Simpozioane globale:

- > Sociologie în Pakistan
- > În amintirea lui Ulrich Beck
- > Sociologie irlandeză

MAGAZINE

International
Sociological
Association

VOLUMUL 5 / NUMĂRUL 2 / Iunie 2015
<http://isa-global-dialogue.net>

GD

> Editorial

Viitorul sociologiei, sociologia viitorului

Acest număr inaugurează o nouă serie dedicată viitorului sociologiei. Renumitul sociolog de origine ungurească, Ivan Szelenyi, oferă un diagnostic asupra triplei crize a sociologiei americane – politică, metodologică și teoretică. Sociologia americană și-a pierdut ancorarea sa politică care atrăgea și stimula studenții în perioada anilor 1960 și 70; și-a pierdut avantajul metodologic, aflându-se în imposibilitatea de a ține pasul cu analizele cauzale oferite de către experimentele de teren care acum se dezvoltă în cadrul științelor politice și economice; și și-a pierdut imaginația sa teoretică care a derivat dintr-un angajament cu gânditorii clasici. Sociologia americană și-a pierdut drumul, nu mai este atrăgătoare pentru noile generații de studenți. Ar putea oare să fie adevărat?

Scriind din Regatul Unit, Gurminder Bhambra este critică la adresa oricărei concentrări exclusive asupra Nordului, cum este cea a lui Szelenyi, dar și asupra sociologiei „indigene”, cosmopolitismului global și teoriilor modernizării, indiferent dacă adoptă eurocentralitatea ca punct de plecare sau punct de referință. Niciuna dintre acestea nu poate atinge ceea ce propusă sa societate globală dorește, adică recuperarea experiențelor coloniale și postcoloniale conturate de către *conexiunile* transnaționale. Dar oare poate exista o societate globală fără *participarea* Sudului? Doi sociologi tineri din Pakistan, Laila Bushra and Hassan Javid, descriu obstacolele în existența sociologiei (ca să nu mai vorbim despre sociologia globală) în multe dintre țările din Sud, chiar dacă Pakistanul nu are o asociație națională de sociologie și are doar 19 membri individuali în ISA.

Nu puteam uita nici prezența crescândă a Sudului în Nord. În urma crimelor produse la *Charlie Hebdo*, Stéphane Beaud ne oferă o direcție a dezbaterilor din rândul sociologilor francezi în timp ce Mabel Berezin descrie insurgența politicilor de dreapta în teritoriul European. Bazată pe cercetarea sa empirică din mocheele din Germania, Spania și Marea Britanie, Elisabeth Becker face palpabilă marea teamă prezentă în rândul comunităților musulmane.

Markus Schulz, Vicepreședintele ISA pentru Cercetare, ne deplasează din cadrul viitorului sociologiei în cel al sociologiei viitorului, tema principală a Forumului ISA din Viena, iulie 10-16, 2016. Ne orientează către importanța diagnosticării viitorului nostru și ne atrage atenția asupra pericolelor viitoare. Viitorul se află la îndemâna oamenilor, iar sociologia ar trebui să-și asume locul său în conturarea acestuia. Viziunea lui Schulz este inspirată de către Ulrich Beck care a murit pe 1 ianuarie 2015 – o pierdere importantă pentru sociologie și pentru comunitatea internațională. Este un sociolog a cărui influență a depășit cu mult granițele acestei discipline. Aici îi celebrăm contribuțiile sale însemnate prin reflecții provenite din Germania, Argentina, Coreea de Sud și Canada.

În final, continuăm seria noastră dedicată sociologiilor naționale – de această dată din Irlanda. Patru articole abordează transformarea globală a Irlandei: impactul crizei economice globale, răspunsul sferei publice aflate în renaștere, caracterul transnațional al familiei irlandeze și implicațiile supor- tului european asupra mișcărilor feministe irlandeze.

> *Global Dialogue* poate fi găsită în 15 limbi pe site-ul ISA
> Articolele pot fi trimise la burawoy@berkeley.edu

Ivan Szelenyi, distins sociolog maghiar, reflectă asupra experiențelor sale lungi și diverse în sociologia nord-americană, prefigurându-i dispariția.

Gurminder Bhambra, sociolog de frunte din Anglia, critică abordările convenționale de sociologie globală și propune abordarea "sociologiilor conectate".

Markus S. Schulz, Vicepreședinte ISA pentru Cercetare, introduce tema pentru Forumul ISA din Viena, din 10-16 iulie 2016: Viitorul pe care ni-l dorim: sociologia globală și lupta pentru o lume mai bună.

Global Dialogue există datorită unui grant generos de la **SAGE Publications**.

> Echipa Editorială

Editor: Michael Burawoy.

Editor asociat: Gay Seidman.

Editori-șefi: Lola Busuttill, August Bagà.

Editori consultanți:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamin Tejerina, Rosemary Barbaret, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchiyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Editori regionali

Lumea arabă:

Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brazilia:

Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Renata Barreto Preturlan, Ângelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Rafael de Souza, Benno Alves.

Columbia:

María José Álvarez Rivadulla, Sebastián Villamizar Santamaría, Andrés Castro Araújo, Katherine Gaitán Santamaría.

India:

Ishwar Modi, Rashmi Jain, Pragya Sharma, Jyoti Sidana, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

Iran:

Reyhaneh Javadi, Abdolkarim Bastani, Niayesh Dolati, Mitra Daneshvar, Faezeh Khajehzadeh.

Japonia:

Satomi Yamamoto, Hikari Kubota, Hatsuna Kurosawa, Masahiro Matsuda, Yuka Mitani, Ayaka Ogura, Hirotaka Omatsu, Fuma Sekiguchi.

Kazakhstan:

Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Gulim Dosanova, Daurenbek Kuleimenov, Elmira Otar, Ramazan Salykzhanov, Adil Rodionov, Nurlan Baygaby, Gani Madi, Anar Bilimbayeva, Galimzhanova Zhulduz.

Polonia:

Adam Müller, Anna Wandzel, Jakub Barszczewski, Justyna Kościńska, Justyna Zielińska, Kamil Lipiński, Karolina Mikołajewska, Krzysztof Gubański, Mariusz Finkielsztajn, Martyna Maciuch, Mikołaj Mierzejewski, Patrycja Pendrakowska, Weronika Gawarska, Zofia Penza.

România:

Cosima Rughiniș, Corina Brăgaru, Andreea Acasandre, Ramona Cantaragiu, Alexandru Dutu, Ruxandra Iordache, Mihai-Bogdan Marian, Angelica Marinescu, Anca Mihai, Monica Nădrag, Balázs Telegdy, Elisabeta Toma, Elena Tudor.

Rusia:

Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Asja Voronkova.

Taiwan:

Jing-Mao Ho.

Turcia:

Gül Çorbacioğlu, Nil Mit, Rana Çavuşoğlu.

Consultanți media: Gustavo Taniguti, José Reguera.

Consultant editorial: Ana Villarreal.

> În acest număr

Editorial: Viitorul sociologiei, sociologia viitorului	2
Tripla criză a sociologiei nord-americane de Ivan Szelenyi, S.U.A.	4
Sociologia globală sub semnul întrebării de Gurminder Bhambra, Marea Britanie	8
Viitorul pe care ni-l dorim de Markus Schulz, S.U.A.	11

> DUPĂ CHARLIE HEBDO

Sociologii francezi dezbat crimele de la Charlie Hebdo de Stéphane Beaud, Franța	13
Politică extremistă înainte și după Charlie Hebdo de Mabel Berezin, S.U.A.	16
Note de pe teren: recolta de frică a Europei de Elisabeth Becker, Germania	19

> SOCIOLOGIE ÎN PAKISTAN

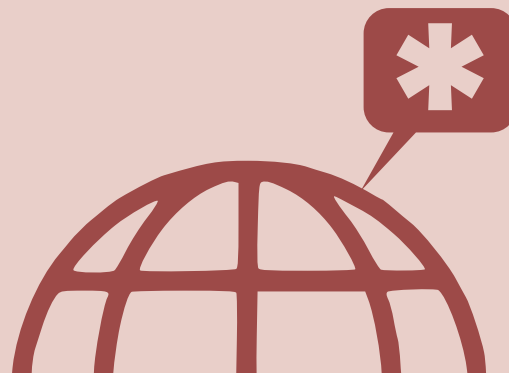
În căutarea sociologiei în Pakistan de Laila Bushra, Pakistan	22
Perspective pentru sociologie în Pakistan de Hassan Javid, Pakistan	24

> ÎN AMINTIREA LUI ULRICH BECK

Ulrich Beck, un sociolog european cu o intenție cosmopolitană de Klaus Dörre, Germania	26
Ulrich Beck în America Latină de Ana María Vara, Argentina	28
Influența lui Ulrich Beck în Asia de Est de Sang-Jin Han, Coreea de Sud	30
Influențele divergente ale lui Ulrich Beck în America de Nord de Fuyuki Kurasawa, Canada	32

> SOCIOLOGIE ÎN IRLANDA

Călătoria Irlandei către un dezastru economic de Seán Ó Riain, Irlanda	34
În apărarea spațiului public de Mary P. Corcoran, Irlanda	36
Mișcarea femeilor din Irlanda de Pauline Cullen, Irlanda	38
Conexiuni celtice – familiile globale ale Irlandei de Rebecca Chiyoko King-O'Riain, Irlanda	40

> Tripla criză a sociologiei nord-americe

de **Ivan Szelenyi**, Universitatea din New York, S.U.A.

In *The Coming Crisis of Western Sociology*, acum 45 de ani, Alvin Gouldner prezice dispariția funcționalismului-structural parsonian și apariția unei sociologii mai reflexive – o amenințare care, acum, pare în mod ciudat nesincronizată, din moment ce în anii 1970 sociologia parsoniană murise și sociologia intra în cea mai interesantă epocă a sa. Alături de Gouldner, sociologi precum Seymour Martin Lipset, C. Wright Mills, S.M. Miller, Lee Rainwater, Pierre Bourdieu, David Lockwood, Ralph Miliband, Claus Offe, Ralf Dahrendorf – alături de alții din pe-atunci Europa de Est socialistă, incluzând pe Zygmunt Bauman, Leszek Kolakowski, și grupul Praxis din Iugoslavia – ofereau un soi proaspăt de sociologie critică. În mod ironic, criza pe care Gouldner a prezis-o părea să se fi rezolvat: disciplina își găsea o modalitate de a depăși impasul creat de funcționalismul-structural, transformându-se într-o Meccă pentru studenți radicali – și foarte inteligenți. Cândva o listă anostă de concepte de nepătruns și instabile empiric, cursurile de sociologie introductivă au devenit un teren energizant pentru mobilizarea politică și contestația intelectuală.

| Ivan Szelenyi.

Ivan Szelenyi este un distins și decorat cercetător în științele socio-umane care implică sociologia în marile polemici ale epocii contemporane. Și-a început cariera în Ungaria anilor 1960, lucrând la Oficiul Statistic Maghiar și, apoi, la Academia de Științe până când a fost forțat să plece în exil din cauza lucrărilor sale critice, cum ar fi lucrarea scrisă împreună cu George Konrad, *Intellectualii pe calea către puterea de clasă* [*Intellectuals on the Road to Class Power*] (1979) – una dintre cele mai importante și originale lucrări despre socialismul etatist care au apărut din spațiul Europei de Est. S-a mutat în Australia unde a fondat secția de sociologie a Universității Flinders și, din Australia, a emigrat în Statele Unite ale Americii unde a deținut funcții distinse la Universitatea Wisconsin-Madison, la Graduate Center de la City University din New York, la Universitatea California din Los Angeles și apoi la Universitatea Yale. Recent a devenit decan fondator al catedrei de științe sociale a Campusului Abu Dhabi al Universității New York. Cercetările sale asupra efectelor redistributive ale pieței aflate sub controlul socialismului etatist și studiile sale privind traiectoria antreprenorilor socialiști rămân, până în prezent, inovatoare. Este unul dintre puținii cercetători din științele sociale care s-au preocupat de tranziția de la socialismul de stat la capitalism, combinând analize istorice și comparative, și publicând cu studenții săi, Gil Eyal și Eleanor Townsley, studiul *Capitalism fără capitaliști* - noua elită conducătoare din Europa de Est [*Making Capitalism without Capitalists*] (1998). A publicat cercetări privind atât cele mai bogate elite, cât și cele mai excluse populații din Ungaria post-comunistă. Este apreciat și admirat de mulți săi studenți din toată lumea și este faimos pentru prelegerile sale asupra istoriei teoriei sociale. Puțini sunt cei aflați într-o postură mai bună pentru a putea cântări soarta sociologiei Statelor Unite – dintr-o perspectivă internă și externă.

Ilustrație de Arbu.

Dar astăzi predicția îndepărtată a lui Gouldner pare a fi revelatoare: științele sociale au suferit transformări fundamentale. Economia neo-clasică, teoria alegerii raționale și design-ul cercetărilor experimentale par a fi victorioase; sociologii încă mai caută un răspuns. Studenții, acum mult mai conservatori și îngrijorați în legătură cu carierele și fondurile de pensii, și-au pierdut interesul pentru teoriile radicale. Catedrele de sociologie se chinuie să atragă suficienți studenți pentru a-și justifica mărimea personalului, adesea oferind cursuri „sexy” (și, adesea, nu foarte dificile) pentru a crește rata de înscriere¹.

Disciplina noastră pare a se confrunta cu o triplă criză. În primul rând, sociologia și-a pierdut atracția politică (și misiunea sa radicală). În al doilea rând, încă nu s-a descoperit un răspuns la provocarea metodologică pe care o lansează știința economică sau alegerea rațională în științele sociale. Și, în al treilea rând, sociologia pare a fi complet confuză în legătură cu existența unui nucleu teoretic propriu comun tuturor ramurilor („marile cărți” cu care orice sociolog trebuie să fie familiarizat) și în legătură cu necesitatea unui asemenea nucleu.

> Criza politică

Acum patruzeci de ani, sociologia era disciplina care atrăgea profesorii și studenții cu o orientare radicală. Era „ceea ce trebuia făcut” dacă cineva era interesat de reforme radicale sau chiar de revoluție. Spre sfârșitul anilor 1960 sau începutul anilor 1970, membrii catedrelor de sociologie (în special cei mai în vârstă) aveau tendința de a fi conservatori, dar studenții acestora erau radicali de stânga.

Astăzi situația este inversă: încă avem catedre radicale, dar studenții noștri tind să fie „tineri republicani”. Și dacă ești un republican, ce sens are să te specializezi în sociologie în locul economiei sau al științelor politice? Deodată problema noastră nu este că nu putem găsi suficiente scaune, ci că nu ne putem umple sălile de cursuri.

Aceasta este ceea ce denumesc criza noastră „politică”, care ne afectează în sens dublu: nu putem atrage suficienți studenți și este din ce în ce mai improbabil ca sociologia să ofere soluții pentru reforme radicale.

> Criza metodologică

Dar criza sociologiei prezintă și o „revoluție metodologică”. Asemenea lui Auguste Comte, care insista că „știința societății” trebuie să implice aceleași rigori metodologice ca științele naturale, cercetătorii din științele sociale au căutat îndelung o justificare a „științei” din eticheta disciplinelor lor, prin stabilirea de „relații cauzale” între „variabile”.

Pot cei ce studiază fenomene sociale (și economice) să emită aserțiuni credibile despre cauzalitate? Max Weber, bănuind că nu putem, a optat pentru „științe sociale interpretative”. În timp ce sociologia a înregistrat succese impresionante prin cercetarea bazată pe eșantioane aleatorii – putând prezice rezultatele alegerilor electorale prin intermediul eșantioanelor formate din câteva sute care reprezintă populații formate din milioane – acest succes nu ne-a apropiat de posibilitatea de a testa ipoteze despre cauzalitate.

Pentru a testa ipoteze despre cauzalitate, trebuie să se poată desemna o parte a populației „grupului experimental”, care va fi expus unui anumit stimul (tratament), în timp ce restul populației este lăsat într-un „grup de control”, izolat de acel stimul.

În contrast cu experimentele, cercetările bazate pe chestionare sunt lezate de problema eșantionării, incapabile să spună cu rigoare științifică dacă efectele observate în populația A sunt diferite de cele observate în populația B deoarece A deja era diferită sau dacă acest lucru se datorează stimulului. Un exemplu simplu: știm că persoanele căsătorite trăiesc mai mult. Dar cum ne putem da seama dacă acestea trăiesc mai mult deoarece sunt căsătorite sau deoarece persoanele mai sănătoase sunt mai predispuse la căsătorie (și ar trăi mai mult indiferent de alegere)? Dacă aș putea plasa câțiva indivizi cu vârstele de paisprezece ani într-un grup experimental în care se vor căsători și alții într-un grup de control în care nu se vor căsători niciodată, evaluând peste câțiva ani situația lor medicală, aș putea oferi un răspuns riguros problemei cauzalității – dar un astfel de demers este imposibil.

Sociologii au încercat să depășească acest impas. Unii au încercat să găsească „mecanisme cauzale,” scriind o „poveste” despre cum x ar putea cauza y (de exemplu, persoanele căsătorite beau mai puțin alcool și mănâncă în mod regulat, deci trăiesc mai mult). Acesta este un efort nobil – am încercat acest lucru de mai multe ori în cercetările mele – dar nu este foarte convingător pentru „cercetătorii normali”. Cercetătorii de teren au încercat alte tehnologii,

dar nici studiile de tip panel și nici interviurile de tipul povestea vieții nu au rezolvat problema fundamentală; studiile de tip panel își pierd de-a lungul timpului, în mod invariabil, populația, iar studiile narrative sunt adesea împietate de memoriile selective ale subiecților.

Unii economiști și analiști politici au recurs la experimente de laborator. Acest tip de experiment în care întregul mediu este controlat oferă o soluție redutabilă în raport cu atribuirea aleatorie, dar costul este incredibil: validitatea externă, adică dacă aceste rezultate sunt valide și în afara mediului experimental. Adesea, experimentele de laborator nu respectă principiile selecției aleatorii: nu putem generaliza rezultatele obținute în urma acestor experimente în care, frecvent, subiecții sunt studenți universitari aparținând clasei mijlocii (o altă „soluție” poate fi așa-numitul „experiment de teren” în care selecția aleatorie poate fi aplicată, dar acestea rareori implică o atribuire aleatorie).

Cu toate acestea, științele economice și politice oferă o soluție coerentă din punct de vedere logic (deși este, așa cum evidențiez mai jos, problematică din punct de vedere empiric) la problema cauzalității. Însă, sociologia se află într-o postură defensivă. De aceea se află într-o criză metodologică.

> Criza teoretică

Sociologia nu se află într-o situație mai fericită nici din perspectiva teoriei sale; aceasta s-a aflat pe o pantă descendentă încă din anii 1980. Nu sunt nostalgic în privința unei ortodoxii teoretice unificate de tipul celei Merton-Parsons; funcționalismul structural a fost înlocuit de ceea ce eu văd ca fiind un dialog teoretic sănătos, dominat în principal de dezbaterile Marx-Weber, dar care lasă loc alternativelor, incluzând aici interacționismul simbolic și etnometodologia.

Trebuie să mărturisesc că, până și în zilele de aur ale anilor 1960 și 1970, catedrele de sociologie, adesea, s-au luptat în privința cărui autor ar trebui inclus în curricula cursurilor de sociologie teoretică. Astăzi, acordul în această privință este și mai diminuat – în special pentru că, într-un efort disperat să își păstreze poziția, sociologia face apel la programe de studii interdisciplinare cum ar fi studiile feministe, studiile afroamericane, studiile Chicano, studiile culturale etc. Toate acestea sunt domenii de studiu și de instruire legitime, dar includerea lor în sociologie șterge granițele disciplinare.

Comparația cu științele economice și politice este edificatoare. În mod general, economiștii par a fi de acord asupra bazei teoretice a disciplinei lor. Aproape toți economiștii pe care îi cunosc înțeleg în mod unanim de ce studenții aleg cursuri precum Principiile Microeconomiei sau Principiile

Macroeconomiei, înainte de a se îndrepta spre cursuri mai avansate. Există puțin dezacord în ceea ce privește curricula cursurilor; standardizarea este atât de bine impusă încât orice economist cu titlul de doctor poate preda oricare dintre cursuri – deși este important să notăm neglijarea teoreticienilor „clasici”, ceea ce înseamnă că studenții rareori se întâlnesc cu controversele existente pe timp îndelungat. Clasicele controverse teoretice pot reveni pentru a bântui disciplina – așa cum Keynes și Marx au revenit în atenție în timpul crizei fiscale globale din 2008-2009.

Prin contrast, însă, cele mai multe catedre de sociologie nu se pot hotărî cum ar trebui să fie un curs introductiv (oferind în locul acestuia o serie de cursuri opționale cu teorii și epistemologii foarte diferite) sau oferă un curs introductiv care seamănă mai mult cu o salată de fructe, amestecând teme „sexy” cu telegrafierea anostă a „conceptelor de bază”. Procedează științele economice într-un mod corect sau sociologia este cea care rezolvă problema inițierii în disciplină într-un mod mai rezonabil? Voi reveni la această întrebare în ultima secțiune a acestui articol, dar pare clar faptul că în timp ce cursurile introductive în științele economice stabilesc un consens disciplinar, sociologia pare a fi aproape în haos.

Și mai deranjant: în timp ce nu cădem de acord în privința clasicilor din domeniul nostru, devenim și mai incerti în legătură cu întrebările pe care acesta ar trebui să le pună. La un moment dat, sociologii erau, în linii mari, de acord în privința problemelor pe care le studiau: inegalitățile (în termenii puterii, ai venitului și șanselor, ai claselor, raselor și genurilor), șansele educaționale și ocupaționale, mobilitatea socială. Acum, însă, nu numai că ni se pare dificil să identificăm întrebările noastre de cercetare, dar – spre marea noastră rușine – economiștii și analiștii politici preiau ceea ce deunăzi era terenul nostru. Nu este dureros faptul că cele mai importante cărți recente ce studiază inegalitatea socială au fost scrise de către economiști, cum sunt Thomas Piketty și Joseph Stiglitz? Am fost lăsați în urmă?

> O ieșire din criză?

Lăsați-mă să închei acest mesaj relativ pesimist prin trecerea în revistă a virtuților și punctelor tari ale abordării sociologice a realității sociale și prin atenționarea colegilor mei să fie grijulii când imită noile tendințe din științele economice și politice.

Puterea abordării sociologice rezida în reflexivitate. O lungă tradiție sociologică – de la Karl Marx („Ideile clasei conducătoare sunt, în fiecare epocă, ideile conducătoare”) și Karl Mannheim („...opiniile, aserțiunile, propoziții și sistemele de idei sunt interpretate în situațiile cotidiene ale celor care le exprimă”) la Alvin Gouldner (*The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class*) – întreabă cine este cel ce vorbește și care este rolul (politic) al sociologului. Atât timp cât sociologii caută „vocea celor necuvântători”, îi vor găsi pe cei pe care îi reprezintă.

Este adevărat, studenții au devenit mai conservatori, dar după 2008-9, au început să crească nemulțumirile privind inegalitățile capitalismului global. Pe măsură ce sociologia se întoarce la problemele majorității – inegalități de clasă, de rasă, de gen, putere, sărăcie, oprimare, exploatare, prejudecată – este posibil ca zilele bune în care studenții stăteau pe trepte mai degrabă decât să lase locuri libere în săli să se întoarcă. Apelul lui Michael Burawoy pentru o „sociologie publică” este o direcționare precaută spre această întoarcere – și, în mod notabil, catedra de sociologie a Universității Berkeley cunoaște o perioadă destul de bună, cu clase pline și cu absolvenți de înaltă calitate. Dacă sociologia își păstrează misiunea politică, atunci poate recupera din sfera științei economice cercetarea marilor probleme, precum și viziunea critică care era atât de caracteristică sociologiei lui Marx sau Weber.

Mulți dintre colegii noștri încearcă să rezolve criza metodologică a disciplinei noastre prin transformarea sociologiei într-o „știință normală” asemenea științelor economice sau politice bazate pe alegerea rațională, modelând comportamentul (bazându-se pe experimente de laborator) în detrimentul încercării de a descrie realitatea cu cât de multă precizie este posibil. Dar, așa cum am evidențiat, în timp ce experimentele de laborator ne permit să testăm ipoteze cauzale, problema lor fatală cu validitatea externă este cea care poate explica de ce atât de multe „preziceri științifice” ale economiei neo-clasice s-au dovedit, în practică, false.

În timpul unui seminar la Universitatea New York, Abu Dhabi, dragul meu coleg Gilles Saint-Paul de la Școala de Științe Economice din Paris a întrebat dacă economia este o știință. Răspunsul său a fost convingător: cum poate fi când datele utilizate sunt de calitate scăzută, iar modelele utilizate nu pot fi falsificate? În schimb, Gilles a sugerat că economia este o „activitate culturală”, care mai degrabă încadrează dezbaterile decât să ofere predicții falsificabile.

Declar că pentru mine este mult mai recompensantă întrebarea „De ce?” decât „Cum?” și am dificultăți în a accepta orice ce nu poate fi falsificat drept cercetare socială bine făcută. Dar, ca Weber, care denumea obiectivitatea „obiectivitate”, am tendința de a descrie științele sociale drept „științe”. Niciuna dintre științele sociale nu este o „știință”, dacă știința presupune un corpus de aserțiuni în urma cărora pot fi testate relații cauzale. Acțiunea socială este „voluntară”, în termeni hobbesieni sau parsonieni, presupunând un „agent” care poate face alegeri (însă în circumstanțe date). Așa cum Marx a observat într-o manieră erudită, „oamenii își creează propria istorie, dar transmisă [în circumstanțe] transmise din trecut”. Oamenii fac alegeri și aceste alegeri se află într-o relație stocastică, și nu deterministă cu propria lor existență. Weber avea dreptate: putem interpreta ce fac oamenii, dar niciodată nu putem spune care dintre acțiunile lor sunt „raționale” și nici nu putem prezice în mod rațional ce pot sau vor face.

În acest sens, sociologia interpretativă este înaintea alegerii raționale economice (sau a științelor politice) și sociologii fac greșea de a încerca să îi imite pe colegii lor economiști și analiști politici mai „științifici”.

Sociologia mai prezintă un avantaj față de celelalte „științe sociale”: sociologii au tendința de a folosi o reflexivitate critică în privința datelor. Acest lucru este adevărat mai mult în cazul cercetătorilor calitativi decât în cel al „analiștilor cantitativiști”. Etnografii educați de către Howard Becker știau cel mai bine acest lucru: cercetătorul trebuie să se imerseze în condițiile sociale înainte de a cunoaște care sunt întrebările corecte. Etnografii precauți – și, desigur, unii cercetători de teren – demonstrează câtă grijă este necesară pentru a capta realitatea socială.

Sociologia se va afla într-o poziție mai bună dacă acceptă statutul său de „știință” mai degrabă decât de Știință, în termeni reali. Da, am putea întreba „De ce?”, rămânând sceptici în legătură cu cât de bun este răspunsul nostru la această întrebare. În acest sens, economiștii și analiștii politici ar putea învăța câte ceva din modestia sociologiei.

Deci care este concluzia? Într-adevăr, sociologia se află într-o criză triplă. Răspunde în mod eronat la provocarea „științifică” venită dinspre economia neo-clasică și alegerea rațională din științele politice. Fie le imită, fie se mută în domenii de studiu „sexy” sau la modă pentru a recăpăta auditoriul său pierdut.

În locul acestora, sugerez să ne reîntoarcem la tradiția clasică a lui Marx și Weber, la o vreme în care sociologia înfrunta MARILE probleme. Economia neo-clasică și științele politice bazate pe alegeri raționale pot pretinde că sunt știință, dar ar fi o prostie din partea sociologiei să încerce să devină o altă „știință normală” și să abandoneze rigoarea pentru a deveni narativa corectă din punct de vedere politic. În schimb, de ce să nu ne întoarcem la tradiția clasică, când sociologia pune marile întrebări și, în felul său reflexiv, interpretativ, oferea o provocare serioasă economiștilor (și pe-atunci științele politice, în statu nascendi)? De ce nu o sociologie neo-clasică critică, de stânga? ■

Adresa de corespondență:
Ivan Szelenyi <ivan.szelenyi@nyu.edu>

¹ Toți comentatorii sunt de acord că a existat un salt în înscrierea la cursurile de sociologie între 1965 și 1975 și un declin abrupt în timpul anilor 1980 (vezi David Fabianic, „Declining Enrollments of Sociology Majors”, *The American Sociologist*, Spring 1991: Bronwen Lichtenstein, „Is US Sociology in Decline?” *Global Dialogue* 3.2, și http://www.asanet.org/research/stats/degrees/degrees_level.cfm). Deși numărul de diplome de licență și de master acordate s-a înmulțit în mod constant după scăderea din anii 1980, înscrierea la sociologie și diplomele de licență încă se află sub numărul lor maxim din mijlocul anilor 1970.

> Sociologia globală sub semnul întrebării

de **Gurminder K. Bhabra**, Universitatea din Warwick, Marea Britanie, și membru al Consiliului Director al
Comitetului ISA de Cercetare asupra Analizei Conceptuale și Terminologice (RC35)

| Gurinder Bhabra.

Gurminder K. Bhabra este un reprezentant important al sociologiei postcoloniale. Ea abordează parohialismul sociologiei arătând în ce fel experiența și contribuțiile colonizaților au fost șterse din istorie. Recenta sa carte, *Connected Sociologies* (2014) elaborează argumentele prezentate aici – critica abordărilor eurocentrice ale globalizării care ascund caracterul central al „celorlalți” non-europeni în construirea lumii așa cum o cunoaștem astăzi. Ea a scris despre marginalizarea sociologiei afro-americane din nucleul disciplinei în SUA și despre felul în care noțiunile contemporane de cetățenie nu țin cont de substratul ei istoric, și anume de legăturile ei strânse cu colonialismul și sclavia. Este editor al unei incitante noi serii de cărți, *Theory for a Global Age*.

“**S**ociologia globală” a fost propusă ca o cale de a repara neglijarea anterioară a celor reprezentați ca „alții” în construcțiile „eurocentrice” dominante ale modernității în sociologie – precum și ca o cale spre o sociologie reîntinerită pentru o epocă globală nouă. Această cale implică trei componente principale: (1) trecerea la o paradigmă a modernităților multiple; (2) apelul la o sociologie globală multiculturală; (3) un argument în favoarea unei abordări globale cosmopolite. În timp ce aceste abordări aparent țin cont de „restul lumii”, opinia mea este că fac acest lucru în condiții nepotrivite.

Prin contrast, eu susțin abordarea „sociologiilor conectate”, construită pe criticile postcoloniale și decoloniale ale eurocentrismului, ca o cale mai bună de a înțelege un prezent global comun. Principala preocupare a „sociologiilor conectate” este de a regândi sociologia, punând istoriile despre posedare, colonialism, sclavie și luare în posesie în inima sociologiei istorice și a disciplinei în general. Argumentul meu este că doar recunoscând semnificația „globalului colonial” în constituirea sociologiei putem înțelege și aborda prezentul postcolonial și decolonial care ar trebui să fie terenul pentru o „sociologie globală” critică propriu-zisă.

Sociologia și modernitatea sunt în mod curent reprezentate ca fiind co-constitutive, odată cu emergența lumii moderne – și revoluțiile economică și politică asociate ei – fiind nevoie de o formă nouă, „modernă” de explicație. Alături de această înțelegere, care atribuie Europei modernitatea, există ideea că restul lumii era extern față de aceste procese istorice ale lumii. Conexiunile și procesele coloniale sunt înțelese ca fiind nesemnificative pentru modernitate în presupusele ei locații de origine, precum și pentru suprimarea sau deformarea modernității oriunde în lume. În timp ce descrierile istorice ale acestor revoluții – și de aici, ale modernității înseși – nu au rămas constante peste timp, cadrul istoriografic – al originilor autonome endogene și al răspândirii globale ulterioare – în care aceste

>>

evenimente sunt situate, continuă. Așa stau lucrurile, chiar și acolo unde se face apel la o nouă „sociologie globală”.

> Modernități multiple

Modernitățile multiple, spre exemplu, au înlocuit teoria modernizării ca o paradigmă de cercetare distinctă în cadrul sociologiei istorice la sfârșitul anilor '90. Teoria modernizării fusese deja supusă unor critici serioase de către abordările marxiste precum și de către teoreticienii dependenței și subdezvoltării. Pledând pentru modernități multiple, cercetătorii au căutat să evite două erori: mai întâi, ideea că există o singură modernitate – cea occidentală, către care ar converge celelalte; și doi, ideea că a privi de la Vest la Est constituie în mod necesar o formă de eurocentrism. Acești cercetători susțin că în timp ce ar fi eurocentric să se afirme ideea că există o singură modernitate, în speță una care a fost deja realizată în Europa, teoriile modernităților multiple iau totuși Europa ca punct de referință atunci când examinează modernitățile alternative. În acest fel, ele apără, efectiv, abordarea dominantă, sugerând că originile europene ale modernității reprezintă un „fapt” ce nu poate fi negat. Din contră, eu sugerez că exact acest „fapt” trebuie negat, odată ce interconexiunile globale sunt recunoscute și înțelese adecvat.

> O știință socială indigenă

Argumente mai recente în favoarea unei „sociologii globale multiculturale” se inspiră din abordări anterioare ale subiectului „indigenizării” științelor sociale, făcând apel la dezvoltarea unor tradiții sociale autonome sau alternative. Aceste argumente vechi în favoarea unei „sociologii globale” nu au influențat întotdeauna dezbaterile sociologice dominante în Vest, dar au stârnit numeroase dezbateri, inclusiv aici, în *Global Dialogue* și în predecesorii săi. Un punct-cheie în cadrul acestei dezbateri a fost apelul la dezvoltarea sau recuperarea unor tradiții sociologice autonome care să fie inspirate de experiențele și practicile locale și regionale. Ca și în cazul modernităților multiple, totuși, se discută prea puțin despre ce anume ar trebui să ofere aceste tradiții autonome unei sociologii *globale*. Dacă limitările abordărilor existente sunt văzute ca având originea în eșecul de a antrena și cercetători sau gânditori de dincolo de Occident, atunci principala problemă este cea a marginalizării și excluziunii. Soluția este apelul la o egalitate prezumtivă, prin recunoașterea diferenței și prin efortul de a repara „absența gânditorilor non-europeni” în cadrul disciplinei. Deși aceasta este, cu siguranță, o chestiune importantă și care poate, într-adevăr, să permită crearea unei sociologii (mai) multiculturale în viitor, ea nu abordează construcția disciplinară problematică a sociologiei în trecut sau ramificațiile acestei construcții în prezent.

> Sociologia cosmopolită

Aș vrea acum să mă îndrept pe scurt către a treia abordare identificată mai sus, ideea unui universalism nou, centrat pe o sociologie global-cosmopolită. Cosmopolitismul, în acest context, este prezentat ca un imperativ normativ, în care o viziune despre viitorul cosmopolit ar putea modela politica prezentului. Acesta, în schimb, este completat de eforturile de a reconstrui sociologia printr-o paradigmă cosmopolită bazată pe incluziunea globală potențială. Problema incluziunii rămâne „potențială”, totuși, așa cum pentru cei mai mulți teoreticieni ai cosmopolitismului ea rămâne dependentă de includerea „lor” în condițiile „noastre”. Universalismul este considerat necesar pentru a evita relativismul cunoașterii locale, inclusiv pe acela al sociologiei occidentale, dar nu există nicio discuție despre felul în care cosmopolitismul ar trebui să fie întrebuițat ca o perspectivă pentru a considera *conexiunile cosmopolite* ca fiind absente în istoriile disciplinare standard. Recunoașterea acestor istorii ne-ar permite să regândim conceptele și categoriile sociologice pornind de la recunoașterea importanței celui alt, mai degrabă decât de la a-l vedea pe celălalt ca pe o problemă de integrat.

Toate abordările discutate mai sus conceptualizează globalul printr-o abordare cumulativă, care celebrează o pluralitate contemporană a culturilor și vocilor fără a se ocupa de rădăcinile (și căile) prezentei configurații a globului. Toate cele trei consideră globalul ca fiind constituit prin conexiuni contemporane între ceea ce se prezintă drept contexte civilizaționale anterior separate istoric – în loc de a recunoaște că istoriile colonialismului și sclaviei sunt centrale pentru dezvoltarea „globalului”. Abordând „globalul” doar ca pe un fenomen recent, reconstrucția sociologică pe care aceste abordări o încurajează este de aplicat viitoarelor încercări, presupunând că interpretările trecute și înțelegerea conceptuală erau adecvate. Eu consider că această teorie menține ierarhiile existente ale disciplinei. A face doar un apel ca voci de la periferie să intre în dezbateri cu centrul implică faptul că sociologia ar putea fi diferită în viitor, dar că eșuează în a recunoaște că pentru ca aceasta să se întâmple, este nevoie ca sociologia să se raporteze diferit și față de propriul ei trecut (precum și față de trecuturile pe care le consideră importante pentru înțelegerea disciplinei).

> Sociologii conectate

Perspectiva „sociologiilor conectate”, cu care doresc să închei, începe prin a recunoaște că evenimentele sunt constituite de procese întotdeauna mai largi decât selecțiile pe care le facem. Ea recunoaște o pluralitate de interpretări și selecții posibile, nu ca pe o „descriere” a evenimentelor și proceselor, ci ca pe o oportunitate de a reconsidera ceea ce credeam

>>

că știm deja. Diferitele sociologii ce au nevoie de conectare sunt ele însele situate în timp și spațiu, inclusiv în timpul și spațiul colonialismului, imperiului și postcolonialismului. Aceste noi sociologii vor apărea frecvent ca discordante și provocatoare și poate că vor întâlni rezistență pe această bază (o rezistență făcută mai ușoară de stratificarea geo-spațială a academiei). Consecința diferitelor perspective, totuși, trebuie să fie deschiderea către examinarea evenimentelor și proceselor așa cum sunt ele diferit înțelese, în lumina acestui angajament. Altfel spus, interacționarea cu voci diferite trebuie să ne ducă dincolo de simplul pluralism pentru a face diferența față de ceea ce se credea inițial; nu în sensul că ajungem să gândim cu toții la fel, ci să gândim diferit față de cum am gândit înainte de această interacțiune a noastră.

Ideea de comunitate politică ca ordine politică națională, spre exemplu, a fost esențială pentru auto-înțelegerea europeană și pentru sociologia istorică europeană. Multe state europene erau în egală măsură state imperiale și state-națiune – adeseori înainte sau în timpul transformării lor în state națiune – și astfel comunitatea politică a statului a fost întotdeauna mult mai largă și mai stratificată decât se recunoaște de obicei. În timp ce comunitatea politică a Imperiului Britanic, spre exemplu, a fost, istoric, o comunitate multiculturală, această înțelegere rar intră în discursul politic contemporan – unde granițele comunității politice sunt imaginate ca fiind echivalente cu granițele teritoriale ale statului, înțeles ca stat național. Trecând sub tăcere trecutul colonial, prezentul postcolonial al Europei (și al Occidentului) este evitat. Repercusiunile politice ale unei astfel de înțelegeri selective pot fi în mod clar văzute în dezbaterile despre migrație, care strică cele mai multe din alegerile naționale în Europa.

Alegerile marchează o perioadă de negociere a termenilor contractelor politice care țin oamenii împreună. În timp ce aceste contracte implică în mod invariabil negocierea condițiilor prezente, ele se petrec în contextul unor narațiuni istorice particulare privind apartenența: prin definiție, „migranții” sunt excluși din istoria statelor, înțelese în termeni naționali. Fiind excluși din istoria

comunității politice, „migranții” sunt de asemenea excluși de la drepturi în cadrul cetății și li se cere tot mai mult să o părăsească. Dacă, totuși, înțelegem istoriile statelor-națiune ca fiind mai cuprinzătoare decât suma activităților unor locuitori presupuși „indigeni”, atunci reducerea arbitrară a istoriei la granițele naționale contemporane în mod clar identifică, greșit, indivizii asociați unor istorii mai expansive ca fiind migranți, în loc de a-i vedea, mai corect, ca cetățeni. Migrația este parte integrantă a narațiunii despre identitatea națională și europeană; a înțelege migrația ca fiind atât esențială cât și constitutivă pentru istoriile statelor înseamnă a înțelege că migranții sunt și ei, istoric, cetățeni și nu doar potențiali cetățeni-în-așteptare.

Prin urmare, o abordare a „sociologiilor conectate” presupune să se pornească de la acea perspectivă asupra lumii care situează individul în cadrul proceselor care facilitează emergența acestei lumi. Pornind de la situarea în lume, în mod necesar pornim de la o istorie care leagă această situație de lume, identificând și explicând conexiunile care fac ca înțelegerile să fie mereu mai expansive decât identitățile sau evenimentele pe care caută să le explice. Cele mai comune abordări pentru o sociologie globală discutate mai sus ocolesc problema istoriei globalului, considerând ca semnificative doar acele conexiuni despre care se crede că au adus modernitatea europeană în alte societăți. Prin contrast, o abordare a „sociologiilor conectate” presupune să situăm Europa în cadrul unor procese mai largi, să ne ocupăm de căile prin care Europa a creat colonialismul și apoi a beneficiat de pe urma moștenirii colonialismului și sclaviei și să examinăm ce are nevoie să învețe Europa de la cei pe care i-a depozat pentru a aborda problemele cu care ne confruntăm în mod curent.

Abordarea „sociologiilor conectate” țintește către munca de care e nevoie pentru a îndeplini promisiunea unei imaginații sociologice revigorată, aflată în slujba justiției sociale într-o lume globală. ■

Adresa de corespondență:
Gurminder K. Bhambra <G.K.Bhambra@warwick.ac.uk>

> Viitorul pe care ni-l dorim

de **Markus S. Schulz**, Universitatea din Illinois, Urbana-Champaign, S.U.A.,
și Vicepreședinte pentru Cercetare al ISA, 2014-18

Așteptând zorii unei noi zile, pelerini, alpiști și turiști din întreaga lume au petrecut noaptea stând pe pante abrupte la reuniunea de la Muntele Fuji, din Japonia, pentru a vedea răsăritul la orizont. Această fotografie – de Markus Schulz la Congresul Mondial de Sociologie pe tema “Confruntarea unei lumi inegale”, Yokohama, 2014 – face trimitere la ideea discuției continuate și la Forumul ISA, unde se subliniază cum această lume inegală se poate transcende, cum diferiți actori, animați de așteptări, se luptă în diferite moduri într-un număr vast de cadre, și cum sociologia globală poate contribui la acest proiect.

În calitate de Vicepreședinte pentru Cercetare, **Markus Schulz** a definit „Viitorul pe care ni-l dorim: Sociologia globală și lupta pentru o lume mai bună” ca temă a celui de-al Treilea Forum al ISA, care va avea loc la Viena, în perioada 10-14 iulie 2016. Mai jos, el povestește ce l-a inspirat în alegerea temei. Pentru mai multe detalii despre Forum, vizitați: <http://www.isa-sociology.org/forum-2016/>.

Planeta globalizată este mutilată de nedreptăți de neclintit, de conflicte violente și de degradarea mediului. Cu toate acestea, speranța într-o lume mai bună încă există. Visele sunt hrănite de lupte curajoase din junglele din Chiapas până în districtele din Johannesburg, de pe străzile capitalelor arabe până în cartierele din Chicago, de pe cărările nomazilor până în spațiile virtuale ale new media. Energiile utopice nu s-au epuizat încă și pot inspira inovații savante. Riscuri și oportunități fără precedent impun noi maniere de gândire.

>>

Globalizarea a dezlănțuit obținerea unor câștiguri enorme din activitatea de producție și a generat acumularea de bogății colosale. Dar a și accentuat inegalitatea, marginalitatea și sărăcia. Piețele, statele, societățile și relațiile dintre acestea suferă modificări profunde pe măsură ce globalizarea conectează numeroase dimensiuni sociale în și mai multe feluri. Nicio națiune, niciun oraș, niciun cartier și nicio comunitate nu au rămas neatinsse. Efectele și experiențele sunt extrem de dezechilibrate și adesea contradictorii. Niciodată în decursul istoriei nu au fost în mișcare atâția nomazi și este foarte probabil ca schimbările climatice iminente să mărească această tendință. Noile spații transnaționale au crescut diversitatea culturală, în timp ce mobilitatea devine o axă de inegalitate din ce în ce mai frapantă. Noile tehnologii informatice și de comunicare au contribuit la accelerarea globalizării. Și totuși, ele unesc tot atât de mult pe cât despart și facilitează liberul schimb în aceeași măsură în care îl împiedică. Iau naștere noi forme de control, de supraveghere și de război.

Modelele deterministe și logica răspunsului militar s-au dovedit a fi insuficiente, prea scumpe și, în cele din urmă, contraproductive în ceea ce privește pacea și securitatea. Soluțiile sustenabile impun realizarea unor analize mai profunde și mai deschise din punct de vedere metodologic cu privire la problemele fundamentale. Rezultatele noilor dinamici transnaționale nu sunt efectul unor forțe inevitabile, ci sunt modelate social de factorul uman, condiționat instituțional dar, în același timp, capabil să gândească, fiind astfel rezultatele unor decizii și alegeri, indiferent dacă acestea sunt intenționate sau nu.

În multe dintre sociologiile naționale din prezent, viitorul pare neglijat în mod spectaculos. De ce se întâmplă asta? Printre motivele care diferă de la un loc la altul, unul pare să fie destul de răspândit. Acesta presupune ignorarea viitorului cu argumentul că nu putem cunoaște nimic despre el și, cum nu ar trebui să vorbim despre ceva ce nu cunoaștem, atunci ar fi mai bine să menținem tăcerea cu privire la viitor.

Această poziție se contrazice cu faptul că ne ducem viețile de zi cu zi bazându-ne pe nenumărate presupuneri cu privire la viitorul apropiat sau îndepărtat, mai scurt sau mai lung. Dacă noi socotim că ceva este posibil sau imposibil, probabil sau improbabil, dezirabil sau indezirabil, aceasta are consecințe. Anticiparea, aspirațiile, așteptările, speranțele, imaginația, planificarea, proiecțiile și viziunea sunt aspecte inerente ale acțiunilor umane orientate către viitor.

Din momentul în care acceptăm că este nevoie ca sociologia să înceapă să abordeze viitorul, se ridică o serie de întrebări-capcană. Cum putem conceptualiza viitorul? Care sunt căile cele mai productive și cum evaluăm diferite modalități de interacțiune concurente? Găsirea răspunsurilor la aceste întrebări este o sarcină la care pot contribui mai multe abordări teoretice.

În trecut, viitorul era văzut ca predestinat, predeterminat sau cel puțin mergând într-o anumită direcție și astfel, cu abordarea corectă, el devenea previzibil. În perioada în care se puneau bazele sociologiei, credințele religioase într-o finalitate din viitor păreau că vor face loc cercetărilor pozitive pentru legi sociale, cunoaștere considerată de so-

ciologi – de la Comte până la Durkheim – utilă pentru administrarea societății. Și Marx împărtășea aceleași credințe atunci când a declarat că legile istoriei indică drept necesar un triumf al proletariatului împotriva burgheziei, deși, în scrierile sale mai degrabă empiric-istorice, a recunoscut că nu există formule automate, ci loc suficient pentru neprevăzut. Oamenii de știință din, sau cu legături în, Sudul Global (cum ar fi Amin, Cardoso, Dussel, Guha, Quijano, Nederveen Pieterse, Saïd, Santos, Spivak) au pus sub semnul întrebării modelele generalizate ale modernizării conform cărora așa-numita Lume a Treia era înapoiată din punctul de vedere al dezvoltării și putea depăși această întârziere doar urmând calea Nordului Global.

Disocierea experienței sociale de speranță dezlănțuie inovația teoretică precum și fantoma incertitudinii radicale. Ceea ce este putea fi diferit. Realitatea existentă putea fi modelată altfel prin acțiuni umane nedeterminate, în moduri mai mult sau mai puțin reflexive și mai mult sau mai puțin conflictuale sau cooperante. Conștientizarea acestei stări de nedeterminare este pusă în discuție din ce în ce mai des în teoriile sociale contemporane prin includerea explicită a forței sociale și a numeroase traiectorii istorice. În zilele noastre, se regăsește în accentul pe care îl punem pe formarea personală, creativitate, imaginație și viziune.

Reorientarea sociologiei către viitor poate astfel beneficia de pe urma explorării, printr-o gamă largă de abordări empirice, analitice și normative, a lumilor minuscule ale microinteracțiunilor precum și a celor mai vaste macrotendențe care afectează întreaga planetă. De exemplu, progresele recente din teoria acțiunii depășesc restricțiile pozitiviste și instrumentalismul limitat. Teoriile acțiunii colective și ale mișcărilor sociale pot ajuta la recunoașterea viziunilor alternative formulate la nivelul cel mai de jos și la o mai bună înțelegere a argumentației politice. Abordările diagnostic temporal (time-diagnostic) pot contribui la discernerea tendințelor pertinente. Teoriile critice pot ajuta la stabilirea deciziilor de valoare aflate în joc, pot demasca manevrele grupurilor de interese și pot identifica consecințele diferențiate pentru diferite sectoare ale societății.

Problemele presante ce țin de creșterea inegalității sociale, încălcarea drepturilor omului, schimbările climatice, degradarea mediului înconjurător și greșelile fundamentale privind distribuția, recunoașterea și guvernarea impun științelor umanistice să se orienteze către viitor, astfel încât să poată depăși granițele apropiate ale perspectivelor de afaceri și ale intereselor corporatiste și să poată depăși barierele în căutarea unor alternative sustenabile. Criza economică din prezent pare că a compromis abordările economice dominante încă din anii 1980, dar acest gol trebuie umplut cu o perspectivă mai vastă a științelor sociale. Sunt necesare noi perspective conceptuale și instrumente metodologice pentru a cerceta un viitor posibil, probabil, preferabil și care poate fi prevenit. Pentru ca sociologia să devină mai relevantă, trebuie să îmbrățișeze această orientare către viitor și să interacționeze cu diferitele viitoruri pe care le proiectează diferiți actori sociali. ■

Adresa de corespondență:
Markus S. Schulz <markus.s.schulz@gmail.com>

> Sociologi francezi dezbat crimele de la Charlie Hebdo

de **Stéphane Beaud**, École des hautes études en sciences sociales (EHESS), Paris, Franța

Metrou din Paris. Fotografie de Fabien Truong, 12 ianuarie, 2015.

Pot științele sociale să ofere comentarii „pe loc” cu privire la evenimentele din 7-9 ianuarie 2015 (atacul mortal de la *Charlie Hebdo* din Paris și crima anti-semită de la un supermarket kosher)? Sau este mai bine să menținem distanța, permițându-le *intelectualilor din media* – acea specie franceză atât de ostilă eforturilor sociologice – să preia cazul? Pare deosebit de dificil să taci în urma evenimentelor care au scuturat societatea franceză, în aceeași măsură în care au și pus-o în mișcare – după cum a demonstrat mărețul (și ambiguul) marș cetățenesc din 11 ianuarie.

La puțin timp după răzmerițele din Franța din 2005, Gérard Mauger a sugerat o primă linie de cercetare: examinarea perspectivelor sociologilor asupra acestor evenimente. După atacurile din 7-9 ianuarie, publicații media populare au prezentat articole din lucrările sociologilor din diferite tradiții teoretice, oferind oportunitatea de a putea fi explorate pozițiile publice ale diverșilor sociologi – poziții publice care sunt inseparabil teoretice și politice. Scrise imediat după atacuri, aceste articole au relansat o controversă veche: ce tip de cauzalitate ar trebui să prioritizeze sociologii în explicarea unor astfel de evenimente? Ce importanță ar trebui să dăm conduitei individuale sau poziției sociale? Sunt explicațiile ancorate în cauze sociale - în mod necesar macro-sociologice și struc-

turale - suficiente? Sau aceste analize îl absolvă pe individ de responsabilitate morală? Invers, concentrarea pe logici strict individuale ar contrazice rolul nostru sociologic?

Controversa a generat dezbateri largi. Unul dintre primii sociologi care au intrat în atenție a fost Hugues Lagrange – cercetător la Centrul Național pentru Cercetare Științifică (CNRS) la Științe Politice (Science Po) – a cărui cercetare viza delincvența juvenilă în suburbiile pariziene. Refuzând explicațiile „corecte din punct de vedere politic” privind delincvența, acesta vede *originile etno-culturale* mai degrabă ca factor independent, decât ca fiind produsul discriminării sau al sin-tezei dinamicilor socio-economice și rezidențiale. Profilele sociale ale fraților Kouachi și Amedy Coulibaly (fii de imigranți post-colonial, cu rezultate slabe la învățătură, crescuți în cartiere marginale -*cités*- de o familie instabilă, cu antecedente penale, etc.) s-au potrivit cu cele ale subiecților „săi” anteriori – un punct exprimat acasă de Lagrange în *Le Monde* (14 ianuarie 2015). Titlul său, „Aveți curajul să vedeți greșelile morale ale minorității desocializate” a surprins două dimensiuni. Pe de-o parte, acesta arată că un segment al tinerilor francezi, crescuți în vecinătăți marginalizate (suburbiile pariziene sau *cités*) și apoi separați de societate sunt „desocializați”, prinși într-o subkultură intransigentă și ostilă. Acești tineri caută să își reconstruiască „stima de sine rănită”, îmbrățișând noi practici religioase, inclusiv salafismul sau alte forme de islamism radical. Dar, scrie Lagrange, în loc să aducă dovezi pentru tendințele problematice (șovinism masculin, sexism, homofobie, violență sau anti-semitism), caracteristice acestei fracțiuni „pierdute” a tinerimii franceze, intelectualii francezi sunt „inhibați de un sentiment de vinovăție legată de colonialism, [ei] nu îndrăznesc să înfrunte greșelile morale și comportamentul greșit al minorităților din țările colonizate”.

În ziua următoare, Didier Fassin – un antropolog de la EHESS (Școala

de Studii Avansate în Științe Sociale, Paris) și Princeton – a acceptat provocarea, reafirmând direct obligația sociologilor de a examina în mod obiectiv „cauzele sociale”. Acesta scrie că tinerii din *zonele urbane sensibile* experimentează segregare socială și spațială, o rată mare de șomaj și precaritate, ca și stigmatizare și discriminare rasială (la muncă, acasă sau din partea poliției). Reamintind cercetătorilor din științele sociale că rolul lor, critic în vremuri de efervescență istorică, este să evite ceea ce istoricul Marc Bloch a denumit „obișnuințele judecății”, Fassin concluzionează, menționând că „societățile noastre au produs ceea ce acum resping ca pe o monstruozitate infamă”.

Laurent Mucchielli, cercetător CNRS și expert în delincvența juvenilă, oferă în mod similar o perspectivă pe termen lung (*Mediapart*, ianuarie 2015). Franța nu și-a acceptat trecutul ca țară care a recrutat masiv muncitori din fostele colonii din Africa de Nord și Sub-Sahariană între 1960 și 1980, cu două consecințe majore: în primul rând, imigrarea nu a fost supusă unor politici de integrare și, în al doilea rând, societatea franceză luptă să se recunoască „total multirasială și parțial multiculturală”. Acceptarea ar cere ca islamul să fie considerat ca fiind „parte a ingredientelor de bază din care ne construim, suspendând frica, întrebările și legislația potrivnică” (legea din 2004 care interzicea purtarea vălului în școli). Mucchielli cheamă la o „poziție definitiv constructivă care pune bazele cetățeniei comune, coeziunii sociale și identității colective”. În propria mea cercetare, împărtășesc această perspectivă, explicând aceste fapte în termeni de sărăcire socială și economică, stigmatizare religioasă și discriminare rasială - o explicație utilă și chiar necesară, deși departe de a fi satisfăcătoare azi.

Există, cred eu, două căi către progres. Mai întâi, Cyril Lemieux (cercetător la EHESS) ilustrează o poziție „teoretică” în articolul „Neliniștea în sociologie” (*Libération*, 30 ianuarie 2015). O figură importantă pentru un curent emergent care se autodenumește sociologie „pragmatică”,

Lemieux explorează limitele modelelor explicative ale „anumitor cercetători” – probabil o referire criptică la „sociologii critici” inspirată de Bourdieu. Acești sociologi uită, scrie el, că sarcina lor trebuie să includă nu numai explorarea dinamicilor structurale, ci și „să ia în serios dorința [acestor tineri jehadiști] de a deveni musulmani perfecți”. Lemieux țintește sociologii care au respins marșul cetățenesc – aproximativ 3,5 milioane de oameni uniți sub sloganul „Eu sunt Charlie” – descriindu-l ca fiind o manipulare politică sau simbolică. Cetățenii au ocupat străzile în acea zi, argumentează Lemieux, pentru că au „simțit nevoia de a o face într-un mod care era immanent educației lor morale și politice” și concluzionează prin reafirmarea credinței sale în competența auto-reflexivă a cetățenilor - o competență pe care, afirmă el, „sociologii critici” au respins-o.

O a doua perspectivă, mai empirică, ia în considerare fapte care nu se „potrivesc” cadrului analitic macrosociologic sau structural. Copilăriile celor trei asasini au fost marcate de sărăcie și de alte dificultăți; frații Kouachi au rămas orfani în adolescența timpurie și au fost plasați în instituții de suport pentru copii din Corrèze. Totuși, ei nu au fost total lipsiți de suport instituțional și nici nu au fost victime ale discriminării flagrante. De exemplu, Amedy Coulibaly a beneficiat de un stagiul la Pepsi-Cola, în timpul căruia l-a întâlnit pe Nicolas Sarkozy la Palatul Elysée. În mod similar, Saïd Kouachi a fost angajat de primăria din Paris ca „ambasador al reciclării”, deși a fost concediat în 2009, aparent pentru că stricta sa urmare a cutumelor religioase (refuzul de a da mâna cu femei și rugăciunea practică de cinci ori pe zi) l-a distanțat de colegii de muncă.

Această perspectivă arată că nu toți jihadiștii francezi sunt descendenți ai imigranților post-colonial recrutați din suburbii. Unii tineri profesioniști, inclusiv dintre cei integrați social, s-au asociat jihadului; unii tineri convertiți au fost crescuți în „pavilioane”, departe de *cités*. Țări ca Danemarca, care nu au istorie colonială și au tratat „minoritățile”

foarte diferit, sunt la fel de amenințate ca Franța. Cum explicăm asta? „Reducând” întrebările noastre la factori macro-sociali (suburbia saracă, tineri imigranți fără pregătire, discriminare, rasism instituțional) nu reîntărim în mod accidental chiar acele stereotipuri care îi definesc pe acești tineri ca fiind „periculoși”?

Sociologia religiei poate ajuta la înțelegerea motivațiilor din spatele atașamentului religios al acestor tineri, permițându-ne să recreăm dinamicele de conversie la o mișcare sectară și să identificăm caracteristicile celui recrutat. Acest tip de explicație ar avea nevoie să fie conectat la o sociologie a îndoctrinării, recreând logicile mișcărilor extremiste, cât și pe cele ale oricărui tip de suport pe care l-ar putea obține de la practicarea unor extreme ale islamului, ambigue din punct de vedere legal. De asemenea, ar trebui să luăm în considerare și contextul atacurilor de la *Charlie Hebdo*, încercând să examinăm serios aversiunea acestor tineri mu-

sulmani față de umorul anti-religios al *Charlie Hebdo* – o aversiune greu de înțeles atât pentru tinerii, cât și pentru adulții crescuți în cultura anilor 1968 - cultură asimilată de către *Charlie Hebdo*, care se autointitulează o „revistă stupidă și vicioasă”. Astfel, Julie Pagis (cercetător CNRS), nu înțelege semnificația specifică a injuriilor aduse islamului (în contrast cu alte religii) în paginile *Charlie Hebdo* – acesta a fost un atac asupra unei religii dominate care reprezintă singura afiliere pozitivă pe care acești tineri o pot pretinde și, mai mult, atacul a adus în minte amintiri ale experiențelor umilitoare ale trecutului colonial și de clasă muncitoare ale părinților lor.

Astfel, putem chestiona diferitele asumptii ale sociologilor, la fel ca și modul în care media construiesc autoritatea simbolică a sociologiei. O întrebare esențială este, bineînțeles, cine are cuvântul și cine nu? Ca urmare a atacurilor, descendenții din Magreb și imigranți africani – antre-

prenori de succes, artiști (actori, muzicieni, comedieni, scriitori) și atleți – au început să vorbească. Și academicienii, mai ales sociologii, au ridicat problema pusă de W.E.B. Du Bois, care a întrebat, în relație cu afro-americanii: „Cum e să fii o problemă?” Ca sociologi, am putea, de asemenea, să invocăm dificultățile întâlnite în a face o cercetare serioasă a lumilor sociale din care proveneau frații Kouachi și A. Coulibaly. Ne lipsesc povestirile etnografice dense ale *cités*, o lume care a fost profund transformată în ultima decadă. Este necesar să sponsorizăm granturi de cercetare pentru studierea acestor probleme și să încurajăm studiile sociologilor care provin din acest mediu. ■

Adresa de corespondență:
Stéphane Beaud <stephane.beaud@ens.fr>

> Politică extremistă înainte și după Charlie Hebdo

de **Mabel Berezin**, Universitatea Cornell, Ithaca, S.U.A. și membru al Grupului de Cercetare a Teoriei Sociologice al ISA (RC16)

Marine Le Pen,
viitoare candidată la funcția de președinte.

16

În lume, crimele *Charlie Hebdo* au fost considerate la început de către liderii politici și publicul larg ca fiind atacuri asupra libertății de exprimare, un principiu democratic fundamental. Cu toate acestea, a devenit clar faptul că aceste crime au o mai largă semnificație socială și politică: ziua următoare, uciderea a patru oameni într-un magazin evreiesc i-a determinat pe jurnaliștii internaționali să scrie despre reîntoarcerea anilor 1930.

Charlie Hebdo a fost momentul Sarajevo al Franței și Europei – aceasta însemnând că atacurile ar putea provoca o criză politică în Franța și nu numai. O puternică criză a datoriilor, politici de austeritate dure, crize ale refugiaților, rate mari ale șomajului, mai ales în rândul tinerilor, atacuri antisemite la sinagogi și în cimitire evreiești – toate aceste fenomene au întărit partidele naționaliste de dreapta din Europa.

Frontul Național al Franței și liderul său, Marine Le Pen, au fost în topul acestei expansiuni. În 2011, Marine Le Pen a moștenit conducerea partidului de la tatăl ei, un provocator a cărui retorică anti-imigrantă a definit partidul timp de decenii. Obiectivul lui Marine Le Pen a fost să facă din Frontul Național un partid de guvernare, nu de provocare, așa că noile problematice ale partidului au vizat austeritatea, criza euro și șomajul. Cititori nefamiliarizați cu istoria Frontului Național menționează des faptul că nu înțeleg de ce pozițiile ei „sensibile” produc teamă în unele sectoare. Marine Le Pen - care a scris recent în *New York Times* că „fundamentalismul islamic” este un „cancer asupra Islamului” și că îi afectează pe „compatrioții noștri musulmani” - este parte a unei tendințe în care publicul european vede partidele anterior marginalizate ca normale.

>>

Mișcarea neo-nazistă Zorii Aurii în
Parlamentul din Grecia.

> Viteză și volatilitate politică

Dar cele mai mari amenințări la adresa robusteții democrației europene se află în altă parte. Prima este reprezentată de viteza schimbărilor din peisajul politic și volatilitatea preferințelor și emoțiilor votanților; cea de-a doua este sinergia negativă dintre crizele politică și economică produse de evenimente precum Charlie Hebdo.

Primăvara anului 2012 a fost un punct de cotitură – manifestarea, ca să împrumut de la Eric Hobsbawm, a unei „primăveri de popoare furioase” („springtime of angry peoples”). Politica europeană a părut că accelerează: o depășire electorală urmată de o alta. Extremele politice ale stângii și ale drepte au început să câștige teren din punct de vedere electoral. Deși François Hollande a câștigat alegerile prezidențiale în Franța, Marine Le Pen a ieșit pe locul trei. Partidele de extremă stânga și dreapta împreună au fost mai votate și decât președintele în funcție, Sarkozy, și decât adversarul său socialist.

La scurt timp după aceea, partidul neo-nazist al Greciei, Zorii Aurii, cu o politică violentă anti-imigrantă, a depășit un partid cu tradiție de dreapta, în timp ce o coaliție socialistă puțin cunoscută, Syriza, i-a depășit pe socialiști. La finalul lui 2014, la doar câteva săptămâni după crimele

de la Charlie Hebdo, Grecia a avut din nou alegeri – și astăzi Syriza guvernează Grecia, în timp ce Zorii Aurii este cel de-al treilea cel mai mare partid din țară. Instabilitatea electorală a avut loc și în Suedia, care nu este membră a Uniunii economice și monetare a Europei și nu este afectată de măsurile de austeritate adoptate de Uniunea Europeană. La alegerile parlamentare recente din Suedia democrații suedezi de orientare dreapta au crescut de la 6% din voturi în 2010 la 13% în 2014.

În aceeași perioadă, Mișcarea Cinci Stele din Italia a ieșit pe primul loc la alegerile din 2013, în timp ce mișcarea spaniolă de orientare stânga, Podemos, a câștigat teren. Deși mișcarea germană anti-imigrantă de dreapta, Pegida, are doar câteva luni, ar putea obține deja circumscripție electorală – mai ales într-un context în care cartea lui Thilo Sarrazin publicată în 2010 a devenit best-seller peste noapte: *Germania se dezintegrează* (*Deutschland schafft sich ab*).

> Sinergie negativă și dispoziția în politică

În ciuda unor diferențe semnificative, aceste partide și mișcări au în comun anumite caracteristici: angajamentul față de statul lor națiune, neîncrederea în integrarea

>>

europeană și antagonismul față de globalizare. Ei sunt împotriva Euro, uneori favorizează ieșirea din uniunea monetară și împărtășesc o intensă aversiune față de politicile de austeritate.

Charlie Hebdo a adus în prim plan discuția despre imigrare și integrare. Dacă stringenta austeritate impusă de Uniunea Europeană le-a permis unor politicieni ca Le Pen să descrie agenda neo-liberală și globală ca fiind periculoasă, crimele de la *Charlie Hebdo* au adus greutate argumentelor că fundamentalismul islamic există și este o amenințare sau că imigrarea este o problemă. Deși a fost de multă vreme un argument al drepte europene, prim-ministrul francez și l-a asumat atunci când după atac a vorbit despre „apartheidul etnic și social din Franța”.

În 1919, John Maynard Keynes a scris „Evenimentele din următorul an nu vor fi delimitate ca fiind acte deliberate realizate de către oamenii de stat, ci de către *curentele ascunse*, care plutesc în continuare dedesubtul suprafeței istoriei politice, pe ale căror rezultate nu le poate anticipa nimeni (accentuare adăugată)”. Comentariile lui Keynes asupra decăderii economice și fizice a Europei de după război evocă în mod sinistru situația Europei contemporane.

Vom fi martorii unei repetări a anilor 1930 în Europa și ai unei reînțarceri a fascismului? Deși Zorii Aurii în mod explicit adoptă nazismul, obiectivele Frontului Național al Franței și Democraților Suedezi sunt naționaliste, ele nefiind adevărate ale autoritarismului, în timp ce indivizi dezaxați ca norvegianul Andres Breivik nu ar trebui să fie confundați cu programe politice coerente. A anticipa întoarcerea unor dictaturi asemănătoare celor din anii 1920 și 1930 ar fi naiv, exact ca prezicerea reînțarcerii mașinii manuale de scris. Statele națiune europene de azi sunt în mod procedural democratice: chiar și suportul președintelui ungar Viktor Orban pentru o „democrație neliberală” încă susține la nivel declarativ democrația.

Niciunele dintre acestea însă nu elimină existența unor cauze de îngrijorare: „curentele ascunse” ale Europei de astăzi sunt întunecate și dispoziția colectivă evocă paralelismul istoric. Ca preludiu neînfirmat al creșterii puterii lui Hitler, Sebastian Haffner identifică următoarele dispoziții, publicate în memoriile sale post-mortem despre Germania anilor 1930: speranță, disperare, frică și o ură îndreptată greșit. Dispoziții negative similare se regăsesc în Europa azi. În Franța, respondenții unui sondaj național recent au identificat „lipsa încrederii”, „depresia” și „nepăsarea” ca fiind caracteristicile care definesc cel mai bine starea lor. „Entuziasmul” s-a clasat pe ultimul loc – o descoperire care cu greu poate fi numită surprinzătoare, în condițiile în care cartea unui jurnalist francez, intitulată *Suicidul francez [Le suicide français]* este cartea cu cele mai mari vânzări în Franța de azi.

În lipsa unei crize economice și a unor politici de austeritate, ar fi improbabil ca partidele de extremă dreapta sau stânga să fie atât de populare. Cu toate acestea, din anii 1970 politicile economice și viziunile mutualității nu au funcționat bine. În mod similar, politicile de imigrare și integrare care fac referire atât la naționalismul secolului al XIX-lea, cât și la idealismul multicultural, trebuie să fie regândite. Pentru a trece peste momentele actuale, liderii europeni trebuie să-și imagineze și să implementeze noi forme de solidaritate socială care să includă și să-i angajeze în acțiune pe toți cetățenii. Liderii trebuie să reconstruiască un sens al speranței colective - capacitatea de a-și imagina un viitor. Recalibrarea economică este punctul de pornire - dar doar politicile economice nu sunt suficiente. Liderii europeni trebuie să se gândească în termeni realiști la înțelesul atribuit comunității în spațiile politice, spații care sunt destul de des încă naționale în scop; ei trebuie să înnoate împotriva curentelor nu foarte ascunse ori riscă să fie depășiți de evenimente de tipul Charlie Hebdo. ■

Adresa de corespondență:
Mabel Berezin <mmb39@cornell.edu>

> Note de pe teren: recolta de frică a Europei

de Elisabeth Becker, Universitatea Yale, S.U.A.

Elisabeth Becker la o moschee.

Etnografia presupune intrarea în lumile altora, atât observând, cât și participând în viețile de zi cu zi ale altora. Spre deosebire de munca de arhivă, de anchetă sau de metodele experimentale, etnografia este vulnerabilă la evenimentele din lumea reală, care pot întrerupe, redirectiona sau împiedica cercetarea. Așa a fost cazul cu studiul meu privind moscheile în trei țări din Europa după uciderea jurnaliștilor de la *Charlie Hebdo*.

Am ales moscheile ca sit etnografic cu scopul de a intra în lumile culturale și spirituale ale musulmanilor din

Europa, precum și pentru a înțelege modul în care aceștia se confruntă cu stigmatizarea incontestabilă atribuită identității lor. Am vrut să învăț despre viața de zi cu zi a musulmanilor din interior, din perspectiva lor și dinăuntrul caselor lor de rugăciune. Am vrut să învăț despre viața lor de zi cu zi prin participarea la aceasta, mai degrabă decât prin analiza situației politice complicate ce înconjoară Islamul în zilele noastre. Intrarea în teren - în moscheile din Berlin, Londra și Madrid - cerea o transformare personală. Ca fashionistă și feministă m-am luptat cu ceea ce însemna să mă prezint cu respect, respectând și simțul de

>>

sine. La început am orbecăit, eșarfele alunecând pe fața mea sau la pământ. Și totuși, în curând m-am trezit înfășurată în mătasea acestor eșarfe, purtând o *hijab* în timpul plimbărilor cu autobuzul prin centrul Berlinului, fapt care m-a făcut ținta unor priviri uimite; comandând confortabil curry la Algate East, Londra; ieșind de la o moschee de cartier din Madrid, fapt care m-a făcut ținta unor priviri crunte. Pe măsură ce am ajuns să trăiesc viața ca o femeie musulmană am simțit teamă în forme multiple.

Nu mi-a fost frică de germanul care a căzut de pe bicicletă când a rămas uimit de eșarfa ce o purtam. Nu mi-a fost frică nici de Mișcarea de dreapta Pro-Köln, un grup mic, cu glas puternic, care încerca să împiedice construirea unei moschei mari în orașul catolic Köln. Cu siguranță nu mi-a fost frică de moschei. Singura frică pe care am simțit-o în stadiile inițiale ale cercetării mele a fost judecata femeilor musulmane mai în vârstă, care nu au putut înțelege ce fac în moscheile lor. Nu eram nici de-a lor, nici străină; eram îmbrăcată adecvat, dar diferit de ele; eram căsătorită cu un bărbat musulman. Aceste femei îmi ajustau adesea eșarfa, adăugau un alt strat (prin aruncarea unei eșarfe în plus, mai groase, peste umeri), îmi trăgeau în jos manșetele de la pantaloni și în sus șosetele. Căutau să mă acopere pentru a mă „ajuta” să aparțin unui spațiu în care străinii rar zăbovesc - să nu mai vorbim de învățarea literelor arabe. Chiar mi-au cerut și să-mi spună Fatmah, deoarece nu puteau înțelege din prima ce dorea o Elisabeth de la participarea la viața de zi cu zi din moschee. Au vrut să îmi dea un alt nume pentru a-și proteja spațiile de siguranță, pentru a fi sigure de pretenția la ceva ce știam deja că este al lor. Totuși, aceste temeri timpurii au rămas mici și lumești, temerile legate de munca mea de teren și ale mele ca cercetător care încerca să echilibreze două lumi într-un Berlin divizat.

În celebrata Mecca multiculturală a Londrei, al doilea sit, m-am simțit mai mult ca mine însămi. Liniile între mine și femeile cu care m-am împrietenit, care își trăiau întreaga viață în

conformitate cu apelurile la rugăciune păreau mai distincte. Și totuși, poate în mod paradoxal, această distincție a permis acelorași linii să se estompeze. Am putut vedea cu ușurință dincolo de punerea între paranteze acestui grup un „altul” - împărțind cu femeile pe care am ajuns să le cunosc grijile pentru copiii noștri, gustul pentru curry-ul picant și, în ciuda stilurilor noastre drastic diferite, de multe ori un simț estetic. Aceleași femei au contestat, de asemenea, motivația mea „adeverată” de a fi la moschee și majoritatea au fost convinse că obiectivele mele academice erau secundare preocupărilor pentru copilul care creștea în pânțelele meu.

Am ajuns la Madrid cu o săptămână înainte de atacurile de la *Charlie Hebdo*, savurând café con leche și plimbările lungi prin Parcul Retiro. Cercetarea mea la moschee a început încet, dacă a început cu adevărat. Când i-am întrebat pe localnici despre moschei, cei mai mulți s-au uitat la mine cu ochii întrebători. „Sunt moschei aici, în Madrid? Vrei să spui în Cordoba?” au răspuns de multe ori, sugerând o serioasă detașare de aceste lumi foarte reale. Când le-am întrebat pe femeile evidente musulmane, au râs: „Moscheile nu pot fi în centrul orașului, acestea nu ar putea fi niciodată în capitală”. Din experiența mea, există o teamă veche în comunitatea musulmană din Spania. Nu s-a născut datorită atacurilor de la Paris, însă acestea au exacerbat-o. Înainte de *Charlie Hebdo*, femeile m-au gonit din prima moschee pe care am vizitat-o la nord de Madrid. Le-am cerut să particip la activitățile de grup și au susținut în mod fals că acestea nu existau. În a doua, la sud de oraș, un om de la ușa m-a întrebat dacă eram sigură că am ajuns în locul potrivit. Când am dat din cap, m-a condus încântat la un grup de femei care își urmăreau copiii care participau la un spectacol - copii care au sărutat cu zâmbete largi obrazii fiului meu, în timp ce mamele lor se uitau la mine cu ochi iscoditori.

Cu toate acestea, în perioada următoare atacurilor moscheile nu mai erau pline de fețe suspicioase, ci stăteau aproape goale. În săptămâna

de după atacuri, am stat singură într-un masjid mic de cartier deschis numai pentru rugăciuni, așteptând să mă întâlnesc cu femeile fantomatice care nu mai veneau. Chiar cea mai mare moschee din oraș era goală, camera principală fiind închisă în afara timpului alocat rugăciunii. Am ajuns, cu copilul meu după mine ca să găsesc doar câteva femei, două discutând, două rugându-se, una dormind, niciuna răspunzând salutului meu. Sentimentul de teamă mi-a intrat în oase în timp ce ieșeam în grabă din moschee. Pentru prima dată de la începutul cercetărilor mele, am simțit că ceva este foarte, foarte greșit.

Am găsit frica la Madrid, care a crescut în urma atacurilor de la *Charlie Hebdo*, în goliciunea bruscă și securitatea crescută atât din jurul, cât și în interiorul moscheilor. Polițiști cu puști Kalașnikov au ajuns la *Puerta del Sol* - „ușa către soare” -, centrul orașului, sunetul șuierător al sirenelor în timp ce legănam copilul să adoarmă. Proteste gălăgioase conduse de o ramură spaniolă a Mișcării de dreapta Pegida (Europenii Patrioți Împotriva Islamizării Vestului), fondată în Dresda în octombrie anul trecut, au avut loc în afara moscheilor, în ciuda faptului că erau interzise de poliția locală. După atacurile de la *Charlie Hebdo*, pereții moscheilor din întreaga țară și de pe continent au fost pulverizate cu vopsea, „Du-te înapoi în țara ta” sau chiar „Moarte islamului.” Am găsit că altora le era teamă de mine în timp ce intram în moschei, evitând contactul, creând distanță atât în interiorul, cât și în afara ușilor lor din Madrid. Puneau sub semnul întrebării prezența mea, dintr-o dată siguri că motivele mele nu pot fi inofensive, că nu puteam fi acolo pentru cercetarea mea, pentru copilul meu sau pentru mine.

Abia după atacurile din Paris am luat în considerare să-mi opresc cercetarea, de teamă că am subestimat profund situația politică cu care mă confrunt. Ideea mea a fost de a pune în paranteze politicul de lumi sociale și culturale ale celor care participă la moschee. În realitate,

politica a zdruncinat puternic aceste lumi sociale și culturale și pe mine odată cu ele. Indiferent de trecutul lor, moscheile au primit amenințări. Pentru prima dată am simțit frica de a fi în interiorul moscheilor. În urma atacurilor de la *Charlie Hebdo*, prieteni din SUA mi-au scris despre abuzurile din Arabia Saudită și cele comise de ISIS (Statul Islamic al Irakului și Levantului), întrebând cum am putut să mă asociez atât de profund cu musulmanii. Nu îmi era rușine? Nu îmi era frică? Îmi răsună mereu în minte conversația pe care am avut-o cu un grup de tineri musulmani spanioli, în care îmi explica că trebuie în mod constant să se apere împotriva atrocităților comise de extremiști din alte colțuri ale globului.

Am găsit frica în Madrid și aceasta m-a urmat și când m-am întors la Berlin. Prietenele mele cu eșarfe mi-au vorbit despre statul în casă după atacurile din Paris, despre zâmbetele incerte care le-au fost adresate în metrou și despre faptul că se gândeau la mutarea din Europa. Turci bătrâni din Berlin închinau paharele de ceai în timp ce vorbeau despre întoarcere (la Turcia de altă dată). Un băiat musulman tânăr din Berlin mi-a povestit despre amenințarea primită de sora sa care poartă *hijab* în autobuzul lo-

cal, săptămâni după atacurile de la Paris, în timp ce ajuta o femeie non-musulmană cu handicap să se urce pe platforma autobuzului. Pasagerii au refuzat să facă loc. „Cineva ar trebui să o înjunghie”, a anunțat un om din autobuz, nu șoptit și fără rușine. O lună mai târziu, același băiat m-a întrebat de ce trei tineri musulmani din Carolina de Nord au fost uciși. „Fără un motiv?”, a întrebat, neîncrezător; lacrimi adunându-se în ochii lui. Un maestru al cubului Rubik în vârstă de unsprezece ani, fanatic doar pentru ciocolata Ferrero Rocher - chiar și acestui copil îi este frică.

Fața globală a lumii noastre ne face pe toți vulnerabili, plini de frică. Mișcările naționaliste de dreapta încearcă să exploateze această teamă de alții și neagă faptul că toți trăim la hotarul unor lumi diferite. Aici, în Germania, mișcarea de dreapta Pegida a ieșit în stradă în Dresda cu forțe noi, 18.000 de chipuri publice dorind să „reziste islamizării” prin ură, sugerând că sunt și mai mulți, mulți alții. Cancelarul Angela Merkel poate spune că musulmanii aparțin Germaniei și nu neg importanța simbolică a cuvintelor ei, dar fețele lungi pe care le văd, amenințările la adresa moscheilor de cartier sugerează că un concept al „altora” continuă să definească

Europa de astăzi. Acesta fapt este oarecum ascuns de actele unor fanatici - de la asasinii care au comis atacurile de la *Charlie Hebdo*, la militanții ISIS care continuă să comită crime brutale.

Cercetător sau cetățean, nu știm cum să luptăm cu această teamă multilaterală, dezbinătoare, atunci când se inserează sub propria noastră piele. Securitatea și suspiciunea sporită nu fac decât să ne împiedice cauza. Trebuie să fim capabili să dăm mâna cu vecinii noștri - de diferite rase și credințe - în timp ce luptăm în mod civic cu extremismul, prin aceeași tradiție civică pe care căutăm să o protejăm. Ca un outsider-insider, ca un cercetător din moschei, aflat concomitent în două lumi diferite, temerile mele s-au transformat din temeri neînsemnate în temeri existențiale în urma atacurilor de la *Charlie Hebdo*. Și mă găsesc și pe mine însămi în retragere, legată de limitele pe care am căutat cu sinceritate să le elimin; limite în care nu cred, dar pe care nu pot să le mai evit. ■

Adresa de corespondență:
Elisabeth Becker <becker.elisabeth@gmail.com>

> În căutarea sociologiei în Pakistan

de **Laila Bushra**, Universitatea de Științele Managementului Lahore, Pakistan

Sociologia poate fi cu greu descrisă ca fiind o știință consacrată în Pakistan în sensul occidental. Hamza Alavi, ale cărui opere-cheie au fost publicate în anii 1960 și 1970, a fost primul și singurul sociolog pakistanez recunoscut pe plan internațional. De la Alavi, nu a apărut nicio cercetare și nicio operă serioasă aparținând domeniului sociologiei despre Pakistan. Există contribuții esențiale ale istoricilor, analiștilor politici și ale antropologilor și, în ultima vreme, o mulțime de cărți despre militantismul islamic și legăturile sale cu armata și geopolitica din Pakistan. Însă lipsește perspectiva sociologică teoretică și auto-conștientă, iar în Pakistan nu există nicio asociație și nicio revistă autohtonă de sociologie.

Singura sociologie „existentă” cu adevărat în zilele noastre în Pakistan include în total cinci sociologi (trei formați în SUA, doi în Anglia) care predau la o universitate privată numită - puțin jenant - Universitatea de Științele Managementului Lahore (LUMS). Dintre cei cinci, doi s-au reorientat către predarea și cercetarea filozofiei, respectiv a științelor politice, iar unul este în concediu. Date fiind istoria și contextul nostru actual, nu prea avem motive să așteptăm o îmbunătățire în viitorul apropiat.

La mijlocul anilor 1990, LUMS - cea mai prestigioasă școală de economie privată din Pakistan - a pornit primul program universitar de patru ani în care au predat doar profesori școliți în Europa și America de Nord. În acest fel s-a creat o insulă mică, exclusivă și scumpă a educației universitare cu stil de predare american în vastul ocean pakistanez al educației publice disfuncționale. Deși la acel moment, programele LUMS ofereau diplome numai în domeniul economic și informatic, în curriculum au fost incluse și câteva cursuri aparținând științelor umaniste și/sau sociale. Cu toate acestea, contrar celor două domenii principale, care

includeau un set standardizat de cursuri, cursurile de științe umaniste și sociale erau în general dictate de posibilitățile existente pe plan local, fiind predate de lectori sau de către profesioniști (de exemplu, diplomați sau psihologi) care erau disponibili la momentul dat.

Chiar de la început, studenții au reacționat pozitiv la această abordare complet nouă (față de standardele din Pakistan) de predare a științelor sociale, cu toate că aceștia veniseră la LUMS în primul rând pentru una dintre cele două diplome prestigioase și promițătoare pentru carieră. Pe parcurs, științele sociale au evoluat de la o materie suplimentară într-o specializare autonomă, în primul rând pentru a primi studenții tot mai numeroși care nu puteau îndeplini cerințele riguroase ale economiei sau informaticii, dar totuși își doreau - și își puteau permite - o diplomă de la invidiatul LUMS. De asemenea, departamentul și-a extins serviciile pentru a acoperi nevoile studenților tot mai numeroși din campus.

Programul de licență al LUMS a împlinit douăzeci de ani și departamentul de științe sociale și umaniste a parcurs un drum lung. Un grup central de profesori angajați permanent a investit un efort considerabil în redefinirea curriculumului și în definirea propriilor poziții în cadrul universității prin consolidarea blocurilor de materii, în locul angajărilor fără selecție bazate numai pe diplomele occidentale. Ca singurul sociolog cu normă întreagă la acea vreme, am fost adoptat de grupul mai mare al antropologilor. Șeful departamentului - tot antropolog - a reușit de curând să înlocuiască licența generală în științe sociale cu câteva licențe mai specializate: politică și economie, științe politice, antropologie-sociologie, istorie și engleză, cu specializări în psihologie și filozofie. Am organizat anual cel puțin o conferință internațională interdisciplinară și am colaborat cu câțiva savanți străini.

“Suntem o țară fără sociologie, dar una în nevoie urgentă de analize sociologice”

Dar suntem infestați de vechea problemă a ofertei de profesori care nu face față cererii studenților, împreună cu noile provocări care includ și ostilitatea administrativă.

Cu excepția câtorva membri ai personalului didactic care trăiesc în Pakistan din motive personale sau de cercetare, majoritatea personalului tratează predarea la LUMS ca fiind o sarcină intermediară, bună doar până se ivește o oportunitate mai bună în Europa, în America de Nord, sau, mai recent, în Asia de Est sau în Orientul Mijlociu. Mulți au apelat la concedii neplătite extinse pentru a se putea angaja în străinătate ca suplinitori pe termen scurt, în speranța că vor găsi un loc de muncă permanent.

Administrația de vârf actuală nu vede în acest proces o problemă serioasă. Modelul lor preferat ar fi o licență generală și nestructurată în științele sociale care nu s-ar baza pe discipline și profesori specializați și ar putea fi predată în totalitate de profesori adjuncți și vizitatori. Într-adevăr, administrația centrală a LUMS a rezistat doi ani împotriva introducerii noilor licențe, iar lipsa de respect față de materiile noastre este întărită permanent de trendurile în cererea studenților. Nu ducem lipsă de studenți, dar dorim să transformăm acest interes într-un angajament voluntar și nu o constrângere. În fiecare an, administrația ne trimite statistici despre preferințele studenților nou admiși – iar licențele noastre se află în ultimul strat. În cadrul acestui strat, singura licență și mai puțin căutată decât antropologia-sociologia este istoria. Deși cursurile noastre sunt intens vizitate, licențele noastre rămân în continuare „planul B”.

Singurul succes pe care îl putem nota este că mulți studenți se întorc la disciplinele noastre pentru masterat sau doctorat, iar ratele lor de intrare sunt în mod constant impresionante. Însă și în acest caz, cei mai mulți aleg programele aplicate, în speranța că acestea le vor garanta acces la locurile de muncă din media, think-tank-uri sau în organizații donatoare în țară sau în străinătate: studii de dezvoltare, studii media, politici publice și, mai recent, studii urbane. Dat fiind faptul că studenții noștri sunt deștepți,

motivați și ambițioși, ei vor continua să facă aceste alegeri pragmatice. E de așteptat ca, în cel mai fericit caz, unul sau doi studenți din fiecare an să ia o decizie pur academică – alegere care va fi rar în favoarea sociologiei.

Dacă Pakistanul nu merge către sociologie, poate sociologia va face un efort să vină în Pakistan. Nu văd prea mulți sociologi educați în occident – incluzând pakistanezii – alegând să se stabilească aici în cazul în care au oportunități mai favorabile de a face o carieră. A fost foarte dificil să angajăm sociologi experimentați în Pakistan, chiar pe o perioadă determinată. Între anii 2008 și 2011 am coordonat un program internațional de predare, invitând profesori renumiți pentru vizite scurte care să inspire și să îndrume atât studenții, cât și profesorii facultății. Am avut ceva succes cu istorici și analiști politici, însă nici un sociolog important pe care l-am căutat n-a răspuns invitației. Avem speranța că în viitor atât sociologii tinerii, cât și cei renumiți vor răspunde mai pozitiv la invitațiile noastre pentru evenimentele academice. În ceea ce ne privește, și noi trebuie să ne implicăm mai activ în inițiativele ISA, incluzând sala de clasă globală.

Dar probabil cea mai promițătoare cale o reprezintă studenții de sociologie de pe mapamond. Pakistanul nu este doar cea mai „periculoasă” țară din lume, dar probabil și cea mai puțin înțeleasă. Puține aspecte ale statului și ale societății au fost analizate într-un mod sistematic. Studenții ar putea să-și găsească teme de disertații provocatoare dacă ar alege să analizeze Pakistanul. Doctoranzii care au absolvit de curând ar putea să ia în considerare beneficiile de a lucra într-un mediu de predare restrâns, cum este universitatea noastră: studenți motivați, autonomie substanțială în predare, normă didactică rezonabilă și oportunități de colaborare cu colegi din alte discipline. Suntem o țară fără sociologi, dar una cu nevoi urgente de analiză sociologică. ■

Adresa de corespondență:
Laila Bushra <laila@lums.edu.pk>

> Perspective pentru sociologie în Pakistan

de **Hassan Javid**, Universitatea de Științele Managementului Lahore, Pakistan

Când am început să caut un loc de muncă în Pakistan, am știut că oportunitățile pentru sociologi erau puține și rare. Ca în multe alte părți ale lumii, un accent istoric, susținut de stat, pe domeniului științei și ingineriei a dus la plasarea științelor sociale și umaniste pe poziții relativ periferice în majoritatea universităților din țară. Chiar și acolo unde există departamente de sociologie, constrângerile instituționale limitează de multe ori spațiul disponibil. De exemplu, în sectorul public, intervenția statului în proiectarea curriculum-ului și a libertății academice se alătură rivalităților profesionale care își au originea în competiția pentru slujbe guvernamentale sigure (și, adesea, partizane politic) pentru a stimula un mediu care nu este propice pentru eficiența în predare și cercetare. În sectorul privat, universitățile au căutat în mare măsură să exploateze cererea de diplome în economie, afaceri și tehnologia informației, toate asociate cu profituri financiare mai mari pentru absolvenți. Sectorul de cercetare public și cel privat sunt practic inexistente, cu puține stimulente pentru cei care vor să se implice și un sprijin instituțional chiar mai slab.

În acest context, am aplicat pentru un post la Universitatea Lahore de Științe ale Managementului (LUMS), o instituție din sectorul privat considerată una dintre universitățile de top din Pakistan și unul dintre puținele locuri din țară cu un angajament clar de a sprijini științele sociale și umaniste. Când am aplicat la LUMS, Școala sa de Științe Sociale și Umaniste trecea printr-o perioadă de restructurare: în timp ce înainte universitatea oferea o diplomă de licență în științe sociale, în cadrul căreia studenții aveau o serie de cursuri din diferite discipline, aceasta căuta acum să ofere diplome pentru anumite discipline specifice. Ca atare, chiar dacă am aplicat pentru un post de sociolog, am fost rugat să mă alătur departamentului nou format de științe politice.

Având în vedere experiența mea în sociologie politică și istorică, precum și interesul meu în întrebări referitoare

la stat, clasă și democratizarea în Asia de Sud, nu am considerat problematică perspectiva de a lucra într-un departament de științe politice. Științele politice aveau atât spațiul, cât și cererea pentru o facultate suplimentară; după economie și finanțe, științele politice este cel mai popular program de la LUMS, cu aproape 150 de studenți care se înscriu în fiecare an – un contrast puternic cu programul comun de antropologie și sociologie, care atrage de obicei de la zece la douăzeci de specializări noi în fiecare an. În timp ce acest lucru poate fi explicat prin convingerea larg răspândită (dacă nu neapărat corectă) că științele politice sunt mai vandabile decât alte diplome în științe sociale, efectul asupra recrutării în facultate este clar. Dacă nu va exista o creștere a cererii din partea studenților, discipline mai puțin populare cum este sociologia sunt susceptibile de a rămâne marginale, cu personal insuficient și subfinanțate.

Lucrul în Pakistan vine cu propriile sale constrângeri. Chiar și într-un loc relativ privilegiat ca LUMS – care a făcut o treabă admirabilă în apărarea libertății de exprimare și dezbateră – este adesea necesar să luptăm cu lipsa de resurse academice și științifice, materiale și sprijin instituțional pentru cercetare inadecvate și absența tinerilor absolvenți de facultăți și programe. Aceste dificultăți sunt agravate de lipsa unei comunități mai largi de colegi care lucrează într-un cadru disciplinar similar.

Pakistan este o țară multi-etnică, multi-religioasă cu aproape 200 de milioane de persoane, împovărată de moștenirea conducerii coloniale, care se confruntă cu o urbanizare rapidă și schimbări economice, trecerea la democrație cu o cultură politică turbulentă și discutabilă și este martora apariției unor noi (și, uneori, vechi) forme de mobilizare socială și politică. Cu toate acestea, în special în urma evenimentelor din 11 septembrie, cercetarea din și privind Pakistan gravitează în jurul islamului și a militantismului. Deoarece tot mai multe fonduri au fost

***“Atât în mediul public,
cât și în cel privat,
cercetarea în științele sociale
este practic inexistentă”***

canalizate spre aceste zone de anchetă (în special din Occident) și un număr tot mai mare de cercetători și-au dedicat timpul și energia acestor întrebări, a existat o scădere corespunzătoare în alte domenii de cercetare și burse. În cadrul științelor politice, acest lucru a însemnat că cele mai multe departamente sunt tot mai orientate spre Relații Internaționale și Studii de Securitate. În același timp, accentul pe metodele și cercetarea cantitativă s-a integrat perfect cu interesele organizațiilor donatoare străine și organismelor de planificare guvernamentală; mare parte din cercetarea socială în Pakistan se învârtă în jurul unor întrebări înguste, „relevante pentru politici”, care pot fi doar aparent abordate de economiști folosind modelarea econometrică. În ciuda complexității și diversității sale, Pakistan este adesea privit ca nimic mai mult decât un hub de extremism religios violent, ale cărui probleme de guvernare pot fi rezolvate prin ecuații care demonstrează eficacitatea propunerilor de politici concrete. Această prejudecată se reflectă în multe dintre lucrările publicate recent despre Pakistan; chiar cărți despre politica de stânga și economia politică agrară includ clar islamul în titlurile și narațiunile lor.

Ca sociolog în Pakistan care lucrează într-un departament de științe politice, găsesc frecvent că singurele conversații despre cercetare, societate și teorie au loc în cadrul acestor parametri. În munca mea, cu toate acestea, am explorat relația dintre stat și elitele înrădăcinate ale Asiei de Sud, cu accent pe modul în care instituțiile și intervențiile din perioada colonială, în special în economia agrară, au avut un impact de durată asupra capacității claselor de deținători de proprietăți să articuleze și să urmărească interesele lor în timp. Rămân interesat de examinarea implicațiilor acestui model pentru politicile democratice contemporane ale Pakistanului și sunt, de asemenea, dornic să investighez modul în care puterea elitei a fost reconfigurată

și reprodusă în mijlocul schimbărilor economice, politice și sociale extraordinare.

Cu toate acestea, în absența unei legături clare cu islamul sau politica, interesul pentru aceste probleme rămâne limitat. Același lucru se poate spune despre alte aspecte, inclusiv etnie, gen și urbanizare. În plus, sociologii ies în evidență prin absența lor. În căutarea de colaboratori și colegi interesați de întrebări similare cu ale mele, am ajuns să lucrez cu economiști și cercetători în științe politice, care, în timp ce sunt foarte buni în ceea ce fac, sunt totuși limitați de propriile lor perspective disciplinare, precum și de imperativele generale ale cercetării motivate de donatori și a constrângerilor legate de modul în care întrebările sunt încadrate, cercetate și soluționate. Prieteni de la istorie și antropologie, alte două domenii majore de cercetare și burse în Pakistan, raportează probleme similare, dar chiar și așa, decalajul conceptual și metodologic între aceste discipline și a mea este frustrant de mare.

Sociologia în Pakistan a luptat să se afirme, cedând spațiu unor discipline ca economia și științele politice cu legături instituționale mai puternice cu donatorii și guvernul. Acest lucru este puțin probabil să se schimbe în viitorul apropiat: aceleași forțe de piață și capriciile politicii globale care au subminat sociologia în Pakistan au condus, de asemenea, mulți studenți absolvenți promițători, acasă și în străinătate, să urmeze o carieră în disciplinele alternative. Cu toate acestea, Pakistan rămâne un teren fertil pentru sociologii care doresc să urmărească întrebări interesante și provocatoare. ■

Adresa de corespondență:
Hassan Javid <hassan.javid@lums.edu.pk>

> Ulrich Beck,

un sociolog european cu o intenție cosmopolitană¹

de **Klaus Dörre**, Universitatea Friedrich-Schiller, Jena, Germania și membru al Comisiilor ISA de Cercetare asupra Teoriei Sociologice (RC16), Sociologiei Muncii (RC30), Mișcărilor Muncitorești (RC44), și Claselor Sociale și Mișcărilor Sociale (RC47)

Ulrich Beck în 2014, primind Premiul pentru întreaga carieră ce a adus cea mai distinsă contribuție la cercetări viitoare, de la Comitetul pentru Cercetări Viitoare al Asociației Internaționale de Sociologie (RC07).

Societatea riscului a lui Ulrich Beck a declanșat un cutremur intelectual în Germania imediat după publicarea sa inițială. Beck a susținut poziția controversată conform căreia realitatea socială nu a mai corespuns terminologiilor sociologice, motivând că a avut loc o schimbare cvasi-revoluționară către o nouă variantă a modernității în interiorul carcasei instituționale aparent intacte a modernității industriale. Oricine ar încerca să înțeleagă această schimbare ar trebui să se separe de dominantul „consens modernist Marxist-Weberian” și presupunerile sale de linearitate. Beck a luat în considerare principalele teorii sociologice ale modernității – în special procesul acumulării de capital (Marx) sau creșterea lineară a raționalizării și birocratizării (Weber) – ca fiind „constrângeri supra-subiective” prescriind o gramatică pentru ac-

torii sociali, cărora trebuiau să li se subordoneze celelalte activități sociale. O teorie a modernizării reflexive, a argumentat acesta, ar trebui să se detașeze de presupuneri privitoare la linearitate, înlocuindu-le cu un argument privitor la auto-implicare: „modernizarea viitoare [este] dizolvarea contururilor societății industriale”. De-a lungul unui proces automatizat de modernizare, societatea industrială a fost „depășită, chiar ‘desființată,’ la fel ca și modernizarea societății industriale a decontextualizat societatea feudală bazată pe status și s-a recontextualizat pe sine însăși”.

Beck a considerat trei dezvoltări ca indicatori ai unei tranziții spre o modernitate distinctă. *Primul* cuprinde nevăzutele efecte secundare ale producției industriale, care în concepția lui Beck au devenit de fapt forțele conducătoare ale istoriei.

Riscurile ecologice și efectele ireversibile pe care le cuprind constituie o amenințare globală serioasă – o „spaimă democratică,” o amenințare care ne privește pe toți, care în ultimă fază nu face nicio diferență între muncitori și capitaliști. Depășind progresiv „logica distribuției în funcție de avere,” Beck a argumentat că „logica distribuției democratice a riscului” nu mai poate fi înțeleasă în raport cu clasele, raționalizare sau diferențiere funcțională. Conform afirmațiilor lui Beck: sărăcia este ierarhică, ceața este democratică!

Acest conflict ecologic social este, în *al doilea* rând, însoțit de o individualizare a inegalităților sociale. Distanța dintre grupurile sociale nu a scăzut în timpul decadelor ce au urmat războiului, a crescut chiar cu un nivel sau două, având un fel de „efect eleva-

tor” (*Fahrstuhleffekt*). Chiar și cei mai săraci posedă, în medie, simțitor mai mult decât generațiile anterioare și pot alege dintr-o arie individualizantă de alegeri.

Mediile sociale tradiționale au fost erodate treptat: clasa și statutul nu mai sunt prezente în viața indivizilor și prin urmare reprezintă doar date statistice. Individul rămâne ultima unitate productivă din cadrul socialului din experiența practică, forțat să devină centrul de planificare al propriei lui mozaic biologice, ca nu cumva să riște să fie într-un dezavantaj permanent. Subiecții sunt „eliberați” din cadrul formelor sociale de clase, straturi sau roluri de gen și în schimb „lansați” în cadrele practice ale organizării sociale.

Aici este locul unde, pentru Beck, în al *treilea* rând, sub-politicile societății civice pornesc, în timp ce neprevăzutele efecte secundare ale producției industriale distrug limitele dintre spațiul politic și ne-politic. Procesul științifico-tehnologic devine predispus categoriilor sociale de legitimare și justificare. Indiferent dacă subiectul este puterea nucleară sau inginerie genetică, experții trebuie să fie mereu pregătiți pentru așa-numiții mirenii cu cunoștințe alternative care intervin în dezbateri. În acest mod, conflictul ecologic-social schimbă sistemul coordonatelor politice ca întreg. Distincțiile absolute dintre stânga și dreapta devin fragile. Noua dreaptă promovează declanșarea forțelor de piață rapace și necontrolate și progresul tehnologic accelerat, în timp ce noua stângă cu conștiință ecologică promovează principii de preservare conservatoare, pe care le aplică unui mediu natural care a fost mereu procesat și socializat. Apariția mișcărilor ecologice și ale partidelor verzi, împreună cu schimbările programatice corespunzătoare în alte forțe politice, reprezintă dezvoltări care pot fi contabilizate, până la un anumit punct, de către limitele schimbătoare dintre politic și non-politic.

De-a lungul carierei sale, Ulrich Beck a modificat uneori teza de bază a *Societății riscului*, dar, mai presus de toate, el a *rafinat-o*. Până la urmă, el a susținut-o până la final. În timp ce *Societatea riscului* a fost poate o carte cam germană, în special în secțiunea dedicată individualizării riscurilor sociale, Beck imediat a continuat prin adresarea societății de risc globale care a luat naștere ca urmare a globalizării amenințărilor ecologice. Beck a fost deseori împotriva „naționalismului metodologic” pe care îl considera omniprezent în sociologii. În locul acestuia, el aduce o perspectivă globală, capabilă să ia în considerare spațiile trans-naționale și sub-politicile trans-frontaliere, chiar și în situația dislocării societății riscurilor globale. În demersurile sale de a formula o teorie a modernizării reflexive adecvată pentru teoretizarea societății contemporane, Ulrich Beck a găsit cu ușurință aliați remarcabili, precum Anthony Giddens, Scott Lash și Bruno Latour.

Dacă ar fi să facem un bilanț preliminar al contribuțiilor lui Beck, lectura sa sociologică cu privire la conflictul ecologic social s-ar putea să fie cel mai convingător aspect al muncii sale. Deliberările sale cu privire la definirea – și cunoașterea – riscurilor ecologice, la fel ca și discuția sa cu privire la „compensarea puterii pericolului,” rămân foarte actuale. Într-adevăr, riscul asociat cu schimbările climatice ocupă un loc central în luptele și negocierile politice din prezent. Ele pot fi desigur marginalizate temporar (cum se întâmplă astăzi în contextul Euro crizei), dar vor reveni cu siguranță cu atât mai multă forță, sub forma unor revolte sociale.

Realizarea de durată a lui Beck a fost aceea de a fi identificat această realitate și de a o fi tradus în terminologie sociologică. Adevărat, diagnosticul său cu privire la „capitalismul fără clase” este pus sub semnul întrebării de o veritabilă „revenire a claselor,” în timp ce diferențele dintre clasele din cadrul unui stat devin

tot mai pronunțate chiar dacă dezechilibrele dintre state la nivel mondial scad. Dislocările sociale, creșterea negativă și catastrofele naturale întorc „logica distribuției averilor” și „logica distribuției riscului” în stimuli ce se consolidează reciproc ai unei „crize-clește” economico-ecologică. Elevatorul către vârf a fost înlocuit de un fel de efect Paternoster, ridicând un anumit grup tocmai pentru că trimite alte grupuri în jos.

În timp ce Ulrich Beck a văzut cu claritate aceste dezvoltări (care întâmplător sugerează relevanța continuă a elementelor clasice de teorie ale capitalismului), a fost incapabil sau nu a dorit să analizeze o formare non-tradițională a claselor. Totuși Beck a avut un simț extraordinar al *Zeitgeist*-ului, pentru noi și neașteptate dezvoltări. Mai recent, ca un European cosmopolit și democrat, Beck a protestat împotriva „Merkiavellism”-ului care subordonează Sudul Europei la servitute perpetuă, amenințând astfel însăși Ideea Europeană și implementarea sa eronată de multe ori.

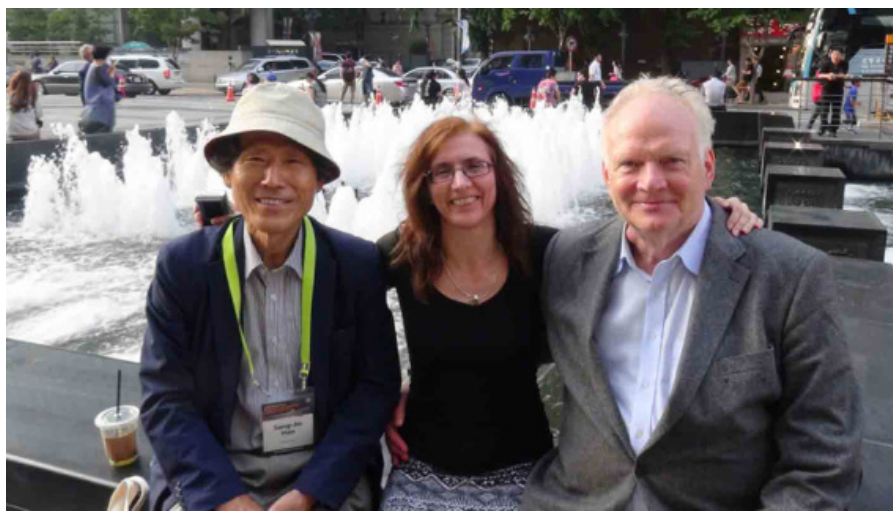
Ulrich Beck a lăsat în urmă o amprentă intelectuală impresionantă. Fără el, eu cu siguranță n-aș fi devenit sociolog. A decedat mult prea devreme, iar dispariția sa a lăsat un gol care va fi imposibil de umplut. Va dura o vreme îndelungată până când sociologia germană și europeană vor realiza ceea ce a fost pierdut o dată cu Ulrich Beck. Teoria modernizării reflexive rămâne un fragment. Reafirmarea potențialului său original în ceea ce privește gândirea inovatoare ar putea fi un mod de a aborda și dezvolta în continuare moștenirea intelectuală lăsată în urmă de Ulrich Beck. ■

Adresa de corespondență:
Klaus Dörre <Klaus.Doerre@uni-jena.de>

¹ Tradus din limba germană de către Jan-Peter Herrmann și Loren Balhorn.

> Ulrich Beck în America Latină

de **Ana María Vara**, Universitatea Națională din San Martín, Argentina
și membră a Consiliului ISA de Cercetare a Mediului și Societății (RC24)

Ulrich Beck cu Ana Vara și Sang-jin Han.

Cum poate fi cuantificat impactul scrierilor lui Ulrich Beck în America Latină? O operă care, într-un mod atât de subtil și exhaustiv, conectează ființele umane, mediul și cunoașterea științifică și tehnică, are multe de spus cetățenilor și cercetătorilor subcontinentului în mare parte definit de natura sa și de încercările sale neîncetate în direcția industrializării.

Există o profundă afinitate între conceptul de societate a riscului, așa cum a fost dezvoltat de către Beck în scrierile sale timp de trei decenii, și filosofia poziției dependente a Americii Latine dezvoltată de către scriitorii și intelectuali regiunii în primele decade ale secolului XX. Centrat pe demascarea situației neocoloniale a țărilor independente ale Americii Latine, acest discurs denunță exploatarea rapace a resurselor naturale deghizată în progres, dusă de către actori străini în complicitate cu elitele locale. Acesta a devenit sensul comun al paradigmei, aflându-se în spate teoretizări precum teoria dependenței a anilor 1970, precum și noile discuții asupra extractivismului și neoextractivismului. Nu putem vorbi despre o legătură directă între teoriile lui Beck și acest discurs, ci despre un dialog care le evidențiază pe amândouă, ale cărui principale argumente aş dori să le expun mai jos.

Caracterizarea fundamentală a riscului la Beck, drept produs secundar inevitabil al „dezvoltării tehnologice” (1992:

20), atrage atenția asupra ambivalenței acestui proces, asupra naturii sale dihotomice. În cuvintele lui Beck, „relele” care rezultă din cele „bune” ale industrializării sunt multe mai vizibile în spațiile Americii Latine, care oferă resursele naturale ce hrănesc acest proces împreună cu impactul social și ecologic rezultat din acesta. Și problema distribuției riscului este, de asemenea, mai evidentă și mai semnificativă într-o regiune caracterizată de inegalități. În acest sens, teoria lui Beck reprezintă o contribuție crucială pentru procesul de înțelegere a fenomenelor regionale istorice.

În plus, în Europa și în Statele Unite ale Americii, *Societatea riscului* a fost citită în mare parte ca o scriere care dezbate caracterul democratic al riscului, accentuând faptul că nu există granițe care să îngreuească ploaia acidă sau norul radioactiv originat din Cernobîl. Însă, încă de la început, Beck era conștient de relația dintre risc și putere și de distribuția inegală a riscurilor în și între țări. Având drept subiect dezastrul din Bophal, în India, și orașul puternic poluat Villa Parisi din Brazilia, Beck a scris:

Egalizarea mondială a pozițiilor de risc nu trebuie să ne inducă în eroare în ceea ce privește noile inegalități sociale *din interiorul* situației de risc. Acestea apar în special acolo unde pozițiile de risc și pozițiile de clasă se suprapun – de asemenea la un nivel internațional. Proletariatul societății globale a riscului este așezat

>>

sub plafonul de fum, lângă rafinării și fabrici chimice în centrele industriale ale Lumii a Treia (1992: 41, italic în original).

Însă, inițial, Beck considera că riscurile impuse erau acceptate orbește de către cetățenii țărilor în curs de dezvoltare ca un preț plătit pentru aceasta: „Pentru aceste popoare sistemele complexe de fabrici chimice, cu țevile și rezervoarele lor impozante, sunt simboluri scumpe ale succesului” (1992: 42). Dar analiza discursului dezvoltată în America Latină în timpul secolului XX relevă proteste împotriva acestor tipuri de proiecte încă de la început.

Încă din 1930, Nicolás Guillén, care în cele din urmă a devenit poetul oficial al Revoluției Cubaneze, a scris în poezia sa, „Trestia de Zahăr”:

Omul negru
lângă lanul de trestie.
Yankeul
deasupra lanului de trestie.
Pământul
dedesubtul lanului de trestie.
Sânge care se scurge din noi!

Acesta denunța modul distructiv din punct de vedere social și ecologic în care companiile Statelor Unite produceau zahăr în Cuba în acele vremuri.

Până acum, am discutat despre producția și distribuția riscurilor. Dar însăși *definiția* riscurilor este încă una dintre contribuțiile fundamentale ale lui Beck la travaliul înțelegerii acestor procese în America Latină. Cine are puterea de a defini ce reprezintă un risc? Cei ce controlează „relațiile de definire” sunt, de asemenea, într-o poziție în care pot beneficia de această putere. Discutând problema „inegalității riscurilor globale” din interiorul societății mondiale a riscului, Beck scria:

Oricine dorește să descopere relația dintre riscul global și inegalitatea socială trebuie să descopere gramatica ideii de risc. Riscul și inegalitatea socială, într-adevăr, riscul și puterea, sunt două fețe ale aceleiași monede. Riscul presupune o decizie și, astfel, un decident, și produce o asimetrie radicală între cei ce iau [decizii], definesc riscul și profită de pe urma lui și cei cărora le este atribuit, care trebuie să suporte efectele secundare neprevăzute ale deciziei celorlalți, poate chiar plătind cu viețile lor, fără a avea șansa de a participa la procesul decizional (2014: 115, italic în original).

Este posibil ca situația să se schimbe? Este posibil ca, în viitor, cei fără putere să se facă auziți, ca America Latină să depășească condițiile neocoloniale în care anumite procese încă se mai desfășoară? În ultimul său articol, Beck susținea că în prezent are loc o „metamorfoză a lumii” ca rezultat al „efectelor pozitive ale relelor”. Aceasta implică o „scară a schimbării dincolo de imaginația noastră” și este, în principal, o consecință a schimbării climatice și a modului în care ne-a schimbat: „felul nostru de a fi în lume, felul nostru de a imagina și de a face politică” (2015a: 75-76).

Deși a precizat diferența dintre „dependență (și teoria acesteia)” și „cosmopolitizare (și teoria acesteia)”, el avertizează:

Metamorfoza, în principiu, este neterminată, neterminabilă, fără sfârșit și poate fi reversibilă. Chiar dacă relațiile de putere au fost deschise, chiar dacă există un stoc mai mare al (anticipării) egalității și al distribuțiilor simetrice de dependență, oare acest lucru implică că relațiile cosmopolite *nu pot* fi iarăși instrumentalizate de către strategii neoimperialiste? În mod cert nu. Cosmopolizarea nu este unidirecțională. Astfel, include posibilitatea reîntăririi structurilor de putere imperialiste (2015b: 122, italic în original).

Beck admite că ideile sale asupra „metamorfozei post-colonialismului”, așa cum o numește, sunt „subdezvoltate” (Ibid.: 121). Moartea sa abruptă a întrerupt această reflecție. În orice caz, în America Latină, cercetătorii și cetățenii obișnuiți vor continua să învețe de la el. Este important faptul că multe dintre cărțile sale (cum ar fi *Weltrisikogesellschaft*, *Fernliebe*, scrisă cu Elisabeth Beck-Gernsheim, și *Das deutsche Europa*) au fost traduse în spaniolă înainte de a fi traduse în engleză. A fost un erudit și un intelectual, activ în discuțiile publice – un tip de persoană prețuit enorm în zona noastră și un motiv dublu pentru a fi admirat de către noi. ■

Adresa de corespondență:
Ana Maria Vara <amvara@yahoo.com.ar>

Bibliografie
Beck, U. (1992) [1986] *Risk society. Towards a New Modernity*. London: Sage Publications.

Beck, U. (ed., 2014) *Ulrich Beck. Pioneer in Cosmopolitan Sociology and Risk Society*. London: Springer.

Beck, U. (2015a) “Emancipatory catastrophism: What does it mean to climate change and risk society?” *Current Sociology* 63(1): 75-88.

Beck, U. (2015b) “Author’s reply.” *Current Sociology* 63(1): 121-125.

> Influența lui Ulrich Beck în Asia de Est¹

de **Sang-Jin Han**, Universitatea Națională din Seul, Coreea de Sud, fost membru al Consiliului director al Comitetului ISA de Cercetare pentru Clasele Sociale și Mișcările Sociale (RC47)

În încercarea de a expune o expresie curajoasă a tragediei din Seul, Coreea de Sud, Beck a sugerat că un lucru "rău" poate avea uneori consecințe neintenționate "bune" – o mai mare atenție aspectelor legate de siguranță și o dezbatere pe tema iresponsabilității organizate a guvernului.

Atenția publică este modelată în cadrul peisajului formațiunilor discursive, împreună cu procesele istorice de schimbare socială. Influența lui Ulrich Beck în Asia de Est – în special China, Japonia și Coreea de Sud – este cel mai bine demonstrată printr-o descriere a regiunii de astăzi, a problemelor și posibilităților ei, și printr-o discuție nu doar despre percepția publică contemporană asupra riscurilor, ci și despre cauzele pentru care sensibilitatea cu privire la viitor este deosebit de mare în regiune, în zilele noastre.

Asia de Est reprezintă cea mai de succes poveste de modernizare din lumea de după cel de-al Doilea Război Mondial, un succes care a fost extrem de comprimat, substanțial și transformator, ajutând cetățenii să-și recapete sentimentul mândriei și al încrederii de sine. Dar produse colaterale neintenționate ale modernizării

rapide din statele birocratico-autoritare în dezvoltare au pătruns în fiecare aspect din viața cetățenilor. Drept urmare, beneficiile modernității comprimate apar adesea ca fiind tot atât de mărețe pe cât sunt de catastrofale riscurile ei, iar atenția de multe ori se schimbă haotic de la aspectele strălucitoare ale dezvoltării la cele întunecate.

Tradițiile normative ale Asiei de Est, precum confucianismul, daoismului și budismul, rămân intacte în ciuda imperialismului cultural occidental. Atrăgând atenția asupra riscurilor la adresa vieții ce decurg din globalizarea capitalistă, aceste tradiții – la origine destul de conservatoare – au început, în mod ironic, să întărească critica populară la adresa societății riscului, ca o serioasă violare a demnității umane, a coexistenței și a politicilor orientate către umanitate (centrate pe om).

Există trei motive clare pentru popularitatea lui Beck în regiune. Mai întâi, conceptul de societate a riscului al lui Beck a fost primit ca profund realist, exemplificat de catastrofe precum dezastrul nuclear de la Fukushima-Daiichi, în Japonia (2011), tragedia feribotului Sewol din Coreea (2014), sau „praful galben” de la Beijing - furtuni de praf și poluare. În al doilea rând, pe lângă descrierea riscurilor, Beck oferă o nouă viziune pentru viitor, și anume modernitatea reflexivă sau a doua modernitate. Această viziune se potrivește căutării de către Asia de Est a propriei modernități și a unui viitor mai bun care să fie mai mult decât simpla duplicare a modernității occidentale. În al treilea rând, pledoaria lui Beck pentru o abordare participativă la guvernarea riscului este, de asemenea, încurajatoare, pentru că se îndepărtează atât de modelul convențional al guvernării de stat cât și de abordarea tehnologică a managementului de risc.

Vizita lui Beck la Seul, în iulie 2014, exemplifică gradul acestei recunoașteri publice și măsura influenței sale. Țara era încă sub impactul scufundării navei Sewol din aprilie. Incompetența guvernului a aprins scânteia strigătelor publice de durere și furie după pierderea a sute de oameni, printre care un număr mare de tineri aflați într-o excursie cu școala. În acest context, Beck o susținut o conferință publică la Sala Internațională de Conferințe de la Centrul de Presă al Coreei. Deși s-a axat pe schimbările climatice, Beck a oferit, totuși, cuvinte de compasiune, atrăgând atenția asupra protestelor publice ca fiind un catalizator pentru schimbare. Sugerând că un lucru „rău” poate avea uneori consecințe „bune” neintenționate, a subliniat că teribila tragedie a navei Sewol a atras atenția asupra chestiunilor legate de siguranță și a generat dezbateră cu privire la iresponsabilitatea organizată a guvernului.

Apoi Beck s-a alăturat forumului de inaugurare al Megacity Think Tank Alliance din Seul (MeTTA) cu tema „Dincolo de risc, către un oraș sigur”. În direct la televiziune, la Primăria din Seul, Beck a subliniat viziunea sa pentru o politică nouă:

Toate problemele comune înfruntate de Asia de Est au ieșit deja la lumină. Națiunile sunt interconectate [...] dar se înfruntă unele cu altele din cauza unor probleme istorice. Dacă dau greș în a crea o uniune a Asiei, atunci nu există niciun motiv pentru ca orașele (asiatice) să se implice...Orașe precum Seul pot să se îndrepte spre un model al „Orașelor Unite”. Orașele devin cosmopolite, iar megaorașele globale devin încă și mai cosmopolizate [...] acesta este un punct de plecare pentru cooperarea între orașe.

Moartea neașteptată a lui Beck a șocat societatea coreeană, iar canalele media liberale și conservatoare deopotrivă și-au arătat respectul față de el. Primarul din Seul, Park Won-Soon, și-a exprimat

condoleanțele spunând: „Voi lupta să fac din Seul un oraș model care poate depăși numeroasele riscuri despre care profesorul Beck ne-a atras atenția, prin participarea cetățenească și cooperarea dintre orașe”. Profesorul Kim Mun-Jo de la Universitatea din Coreea a scris un articol pentru *The JoongAng Ilbo*, în timp ce profesorul cercetător Hong Chan-Sook de la Universitatea Națională din Seul a scris, cu căldură, în amintirea lui Beck, pentru *The Kyunghang Shinmun*, bazându-se pe experiența sa de studentă a acestuia la Munchen: „El a oferit întotdeauna o mână de ajutor și un punct de sprijin plin de căldură pentru discipolul venit dintr-o țară îndepărtată și nefamiliară din Est”.

În *The Hankyoreh*, l-am descris pe Beck ca pe cel mai cald și pasionat om de știință occidental pe care l-am întâlnit vreodată. La cererea primarului Park, Beck a fost de acord să lanseze „proiectul Seul” pentru o guvernare participativă a riscului începând cu ianuarie 2015, exprimând un mare entuziasm pentru acest proiect la ultima noastră conversație pe Skype, pe 22 decembrie. El a propus chiar un „Parlament pentru actorii riscului în Asia de Est”, o idee pe care o preluase de la Bruno Latour la scurt timp după un seminar ținut în decembrie, la Paris. În martie, atunci când proiectul Seul a avut conferința de lansare, faimosul călugăr Ven. Myoung Jin, pe care Beck și soția sa l-au întâlnit în timpul vizitei lor la Seul în 2008, a ținut o slujbă de comemorare pentru Beck.

În Japonia, Beck a câștigat mai întâi recunoaștere în sociologia mediului înconjurător; iar la începutul anilor 2000 conceptul său de individualizare a căpătat o tot mai mare popularitate. Dar Beck a devenit deosebit de vizibil după dezastrul nuclear de la Fukushima-Daiichi: într-un interviu din 2011, a vorbit despre natura riscului, dar i-a și îndemnat pe japonezi să se implice și să prevină monopolizarea deciziilor de către industrie și experți.

Impactul teoriei lui Beck despre societatea riscului în Japonia după Fukushima a fost

similară impactului acestuia asupra lumii după Cernobîl. La moartea lui, realizările sale au fost evidențiate în necrologuri în ziarele naționale de top, precum *Asahi Shimbun*, *Nihon Keizai Shimbun*, *Mainichi Shimbun*, *Yomiuri Shimbun*, *Sankei Shimbun*, și în multe ziare locale; profesorul Munenori Suzuki de la Universitatea Hosei, un asociat apropiat al lui Beck, l-a descris pe acesta din urmă ca fiind „un gigant intelectual cu o minte cuprinzătoare, ce a examinat riscul”.

Beck a fost poate mai puțin cunoscut publicului chinez, dar a fost o prezență formidabilă în comunitatea academică din China: cel puțin 8000 de articole științifice din China îl menționează pe Beck și societatea riscului. În ciuda profilului public mai puțin vizibil în China, ziarele importante și media au transmis știri despre moartea lui Beck. Într-un articol de o pagină din *Wenhui Daily*, cu titlul „Patru cuvinte cheie despre teoria societății riscului a lui Beck”, profesorul Sun Guodong de la Universitatea Fudan a rezumat contribuția lui Beck prin cuvintele-cheie: „a doua modernitate, reflexivitate, subpolitică, cosmopolitism”. Profesorul Wu Qiang de la Universitatea Tsinghua a scris un articol despre Beck pentru *New Century Magazine*. Mulți oameni de știință i-au dedicat lui Beck articole pe „micro-blogurile” lor Weibo. La fel ca în Japonia sau Coreea, moartea lui Ulrich Beck a fost profund regretată în China. ■

Adresa de corespondență:
Sang-Jin Han <hansjin@snu.ac.kr>

¹ Autorul dorește să le mulțumească lui Sae-Seul Park, profesorului Midori Ito, Mikako Suzuki, profesorului Yulin Chen și lui Zhifei Mao pentru contribuțiile lor la colectarea informațiilor necesare din Coreea, Japonia și China.

> Influențele divergente ale lui Ulrich Beck în America de Nord

de **Fuyuki Kurasawa**, Departmentul de Sociologie, Universitatea York, Toronto, Canada
și membru în conducerea Comitetului ISA de Cercetare a Teoriei Sociologice (RC16)

Ulrich Beck la Congresul Mondial de Sociologie al ISA din 2014 la Yokohama.

Având în vedere angajamentul neobosit al lui Ulrich Beck pentru cosmopolitism - ceva ce nu numai că am teoretizat, dar am și trăit și simțit - poate că este potrivit ca un articol comemorativ despre rolul său în sociologia nord-americană să fie scris de un sociolog cu origini japoneze, franceze și canadiene. Deși îi cunoșteam opera de mult timp, l-am întâlnit pentru prima oară când a vizitat orașul Toronto la jumătatea anilor 2000. Îmi amintesc cu însoțire fascinația lui pentru felul în care orașul a îmbrățișat modernismul arhitectural (reprezentat de Primăria concepută de arhitectul finlandez Viljo Revell) și entuziasmul în legătură cu pluralismul etno-cultural - Toronto fiind unul dintre cele mai înzestrate laboratoare pentru studiul diversității. Aceste teme erau, bineînțeles, printre principalele interese intelectuale ale lui Beck și, pe măsură ce ne plimbam și vorbeam, am descoperit că, trecând de rezonanța lor intelectuală, modernizarea reflexivă și cosmopolitismul constituiau preocupări curente, de zi-cu-zi, pentru el.

Pentru a evalua impactul pe care Beck l-a avut în America de Nord, trebuie să facem distincție, teritorial și intelectual, între cel puțin trei lumi sociologice. Influența cea mai mare a avut-o cel mai probabil asupra sociologiei quebecheze de limbă franceză - și nu ne miră, având în vedere legăturile istorice ale acestora cu gândirea sociologică europeană. Unele dintre conceptele centrale și argumentele lui Beck sunt

puncte de referință pentru principalii sociologi din Quebec, care au abordat noțiunile de societate de risc și modernizare reflexivă în lucrări despre modernitate și postmodernitate (Michel Freitag, Joseph Yvon Thériault), despre accentuarea individualizării (Daniel Dagenais), precum și pe cea de cosmopolitism, în lucrări despre practicile transculturale pan-americeane (Jean-François Côté). De fapt, cel mai cunoscut jurnal de sociologie din Quebec, *Sociologie et sociétés*, a dedicat o ediție specială cosmopolitismului în 2012, având drept punct de referință lucrările lui Beck.

O a doua lume sociologică nord-americană este formată de sociologia canadiană de limbă engleză, care este marcată de *opera* lui Beck la un nivel intermediar, așa cum se cuvine, de altfel, având în vedere poziția sa la intersecția polilor sociologici europene și americani. Deși sunt mai puțin vizibile în Canada vorbitoare de engleză decât în Quebec, scrierile sale au afectat cel puțin trei subdiscipline: sociologia securitizării și supravegherii, în special în ceea ce privește legătura dintre noile regimuri de securitate și evaluarea riscului (David Lyon, Sean P. Hier, Daniel Béland), sociologia mediului, prin studii de caz pe managementul public instituțional al riscurilor locale (Harris Ali) și economia politică a Canadei, mai ales în relație cu instabilitatea locurilor de muncă (Leah Vosko).

Sociologia americană a celor trei zone nord-americane, cea mai cuprinzătoare dintre toate, a fost cel mai puțin influențată de lucrările lui Beck; excepția americană este izbitoare prin comparație cu influența lui Beck în Europa, Asia sau America de Sud (dovedită de celelalte articole din acest număr al *Global Dialogue*). S-ar putea să fie tentant să apelăm la alăturarea banalizată și relativ facilă a empirismului american și a teoreticismului european pentru a explica această situație, dar în joc sunt factori mai importanți. Dintr-o perspectivă instituțională, rețeaua de colaboratori și adepți ai lui Beck din Statele Unite a diseminat ideile acestuia prin intermediul principalelor departamente de sociologie (Michigan, Wisconsin, Chicago, Berkeley, Harvard, etc.) și jurnale americane (*American Journal of Sociology*, *American Sociological Review*, etc.). Mai mult, în loc să utilizeze un cadru analitic unitar, Beck a preferat să scrie articole utilizând stilul eseistic, prin intermediul căruia putea dezvoltă un sistem conceptual versatil în reacție cu circumstanțele socio-istorice în rapidă schimbare. Așadar, conceptele sale nu au fost operaționalizate prompt pentru a servi scopurilor investigațiilor empirice precise și detaliate asupra diverselor domenii ale vieții sociale. În această privință, vizibilitatea sa mai degrabă redusă în cercurile sociologice americane seamănă cu cea a lui Zygmunt Bauman; impactul limitat al acestor doi gânditori este în contrast flagrant cu prezența cvasi-canonică a lui Bourdieu. În plus, ca să folosim taxonomia influentă a lui Michael Burawoy, Beck a fost un sociolog public tradițional ale cărui lucrări nu corespund întocmai rigorilor sociologiei profesionale americane. Activitatea sa intelectuală publică - și, recent, criticile sale la adresa cancelarului german Angela Merkel (sau „Merkiavelli”, după cum a numit-o Beck) și a proiectului său al unei Europe centrate pe Germania - nu a fost cunoscută în America, deși a constituit acel gen de sociologie publică orientată spre politică invocată de Burawoy, Orlando Patterson, Michèle Lamont și alți sociologi americani de seamă.

În același timp, totuși, influența lui Beck se regăsește în multe segmente ale sociologiei americane. Lucrările sale au fost abordate pe larg de nume importante, printre care și Jeffrey C. Alexander, Craig Calhoun și Saskia Sassen, iar conceptul de societate de risc a devenit un principiu de bază al sociologiei americane a mediului și al anumitor arii din sociologia științei și a tehnologiei (în mod special acelea legate de managementul organizațional al riscului și politicile tehnolo-științifice ale riscului). În mod interesant, cosmopolitismul metodologic al lui Beck a fost abordat *avant la lettre* în analizele sociologice feministe americane asupra modurilor de dominare intersectate, precum și de către teoreticieni ai sistemelor globale, sociologi istoriei comparate care studiau civilizațiile imperiilor, etnografi globali și sociologi politici care explorau „politici controversate” transnaționale, și nu numai. Se poate spune, astfel, că o afinitate implicită - și adesea nebănuită - a existat ani la rând între critica lui Beck asupra naționalismului metodologic și unele dintre cele mai dinamice curente sociologice americane.

Pentru a duce mai departe moștenirea lui Beck, aș propune patru teme de cercetare pornind de la interesele sale. Prima temă ar fi despre implicațiile socio-politice ale ciclurilor din ce în ce mai rapide ale riscurilor globale emergente. Aici aș include înțelegerea proceselor extrem de selective prin care organizațiile, în mod simbolic și politic, desemnează anumite evoluții ca riscuri urgente (cum ar fi terorismul) și ignoră altele (sărăcia sistemică și violența structurală). În al doilea rând, ar trebui să menținem în atenție impactul pe care îl au forțele globale asupra fenomenelor sociale - indiferent de scara analitică - și astfel să problematizăm, mai degrabă decât să luăm drept sigur, caracterul „socialului” ca obiect de studiu. În al treilea rând, ar trebui să încercăm să înțelegem mai bine funcționarea actorilor și instituțiilor care prezintă proiecte colective egalitariste cultural-pluraliste, solidar cosmopolitismului, și, la fel de important, să înțelegem forțele șovine anti-cosmopolitiste, care sunt o prezență semnificativă în societatea civilă globală. În al patrulea rând, am putea să dezvoltăm instrumentele metodologice și de colectare de date, care nu au ca unitate de analiză unică sau implicită statul-națiune, pentru a putea compara fenomene, actori și instituții supra- și sub-naționale (cum ar fi orașele, regiunile sau corporațiile transnaționale). Într-adevăr, Beck a stabilit o agendă și un cadru pentru abordarea chestiunilor presante ale vremurilor noastre.

M-am întâlnit ultima dată cu Beck la Paris în decembrie (2014) la un seminar despre metodele de cercetare cosmopolite, unde el a vorbit foarte entuziasmat despre următoarea sa carte, *The Metamorphosis of the World*. El a descris-o drept „opera sa fundamentală”, un argument pentru o nouă perspectivă socială științifică și un cadru de referință pentru a putea analiza schimbările metamorfice la care suntem martori în prezent. Aceasta este doar ultima dintre ideile sale vizionare și încă o dovadă a creativității sale intelectuale „de ansamblu”. În ultima seară a seminarului, am luat cina cu un prieten la un mic bistro tradițional, deja o raritate în *cartierele* centrale ale Parisului. Când ieșeam din restaurant, ne-am dat seama că în fața noastră erau Beck și soția lui, Elisabeth Beck-Gernsheim, reputat sociolog, de asemenea, care tocmai mâncaseră în același bistro. Nu am vrut să-i deranjăm, dar i-am urmărit cu privirea câteva secunde, cum mergeau ținându-se de mână, înainte să fie învăluiți de aerul răcoros și cețos al serii pariziene. Așa va rămâne Ulrich Beck în memoria mea - un om cu un intelect grandios și un suflet blând, cutreierând pe străzile lumii noastre sociale. Moartea lui este o mare pierdere pentru mine, în plan personal, pentru sociologie și pentru științele sociale în ansamblu. ■

Adresa de corespondență:
Fuyuki Kurasawa <kurasawa@yorku.ca>

> Călătoria Irlandei către un dezastru economic

de **Seán Ó Riain**, Universitatea Națională Maynooth a Irlandei, Irlanda

În anii 1990, Irlanda era cunoscută la nivel mondial ca „Tigrul Celtic” care se dezvoltă rapid. Explozia exporturilor determinată de investițiile străine era menționată în ziare, dar adevărata poveste era creșterea masivă a angajărilor într-o țară marcată istoric de șomaj ridicat și emigrare. La sfârșitul boom-ului din anii 1990, societatea irlandeză avea resurse inimaginabile la îndemână, inclusiv bogății economice, instituționale și culturale. Economia irlandeză a fost stabilizată, s-au produs câștiguri de dezvoltare semnificative și povara masivă de a plăti o datorie națională imensă, rămasă din anii 1980, era pe cale să dispară.

Totuși, în 2008, aceste resurse au dispărut în negură, aparent făcute fărâme de criza financiară. Anii 1990, cu deschiderea către economii liberale globale, s-au transformat într-o poveste de atenționare despre capitalismul aflat la a sa cea mai înaltă treaptă de nesăbuiință.

Ce a dus la această transformare dramatică? Trei dintre marile teme ale capitalismului contemporan - financiarizare, integrare internațională și politici economice „liberale” – s-au întrețesut, făcând criza din Irlanda în mod special dramatică. Mai întâi, boom-ul anilor 1990 a fost construit pe investiții în producție în noile industrii susținute de agențiile publice de dezvoltare vicioasă, dar ulterior, în anii 2000, s-a asistat la creșterea speculației privind proprietățile, prin credite mici și schimburi speculative între clădiri rezidențiale și comerciale, fenomene care au condus la o formare a unui balon în domeniul imobiliar. În ultimă fază, acestea au condus către o prăbușire bancară, în timp ce datoriile masive ale băncilor au fost transferate către sectorul public.

În al doilea rând, financiarizarea Irlandei a fost dusă la înălțimi periculoase de dinamice în schimbare ale integrării europene. În anii 1990, fondurile publice europene au susținut o mare proporție a investițiilor irlandeze. Totuși, în anii 2000, investițiile enorme în împrumuturi particulare au dominat economia și băncile irlandeze au devenit îndatorate investitorilor internaționali. În ceea ce privește politicile, Uniunea Europeană a promovat o inte-

grare financiară mai mare – inclusiv prin crearea monedei Euro ca valută unificatoare – deși multe guverne naționale și Comisia Europeană au redus investițiile sociale și de capital. Acolo unde odată Europa investea intens în viitor, acum specula asupra lui.

În al treilea rând, propria politică națională a Irlandei a ajutat la transformarea presiunilor financiarizării internaționale într-un dezastru intern. Guvernul de la sfârșitul anilor 1990 a combinat populismul și neoliberalismul într-un cocktail periculos, tăind aproape toate taxele și devenind tot mai dependent de o taxă de vânzare de proprietate pentru a finanța cheltuielile aflate în creștere. Când baloanele creditelor și imobiliarelor au explodat în timpul crizei din 2008, Irlanda a rămas cu un mare deficit în finanțele sale publice – și, ca răspuns, Irlanda a schimbat brusc politica spre taxe crescute dramatic și tăieri drastice de cheltuieli.

Povestea Irlandei oferă unele lecții importante despre actualul liberalism economic. Adesea clasificat în familia „liberală” a capitalismului anglo-american, unele trăsături ale experienței Irlandei sunt familiare. Tăierea taxelor din venitul pe capital și oferirea de reduceri de taxe pentru a crește investițiile, bazarea pe piața de capital pentru acoperire, insistența asupra reglementărilor bancare „ușoare” și limitarea capacității statului chiar și de a aduna informații despre activitatea băncilor – toate aceste „mecanisme de piață” cruciale și familiare au contribuit direct la prăbușirea dezastruoasă a Irlandei.

Au mai fost și alte elemente, bineînțeles. Un guvern foarte centralizat a dat putere enormă unui grup mic de miniștri cheie, facilitând o privire îngustă și închisă a dezvoltării economice, în timp ce slăbea guvernarea democratică. Politicile fiscale, care au dus la inflația speculativă din ce în ce mai mare în timp ce slăbeau baza de taxe naționale, au construit fundația pentru austeritatea ulterioară. Un stat al bunăstării, care se concentra mai degrabă asupra plăților cu numerar decât pe servicii publice universale, a subminat suportul public pentru protecția serviciilor sociale. Toți aceștia au fost factori care au avut un impact

major. Dar fiecare este, de asemenea, caracteristic lumii „liberale” a capitalismului. Economiiile liberale anglo-americe tind să aibă o organizare publică și privată mai ierarhizată și să dea mai multă putere părților aflate la guvernare; acestea tind să aibă deficite bugetare și să evidențieze beneficii mai degrabă în legătură cu venitul, decât cu serviciile universale. Aceste trăsături pot să nu fie aspecte ale „piețelor”, dar sunt comune în capitalismul liberal – și, prin urmare, sunt elemente comune ale liberalismului actual.

La mai bine de șase ani după prăbușirea sa, economia irlandeză arată acum semne ale unei fragile și inegale re-veniri. În particular, rata angajărilor crește și veniturile din taxe cresc, în timp ce deficitul bugetar scade. Totuși, abilitatea Irlandei de a merge mai departe este amenințată de aceleași trei direcții care au contribuit la prăbușirea sa. În timp ce băncile nu mai împrumută la fel de nețutut ca altădată, acestea oferă credite mici afacerilor de producție și guvernul tocmai a creat o bancă de investiții statale promisă de foarte multă vreme. Atât finanțele, cât și proprietatea, sunt din nou promovate ca sectoare de creștere, astfel încât chiriile și prețurile aflate în creștere, creează presiune asupra gospodăriilor și micilor afaceri.

“Cândva Europa a investit masiv în viitor, acum speculează”

Alături de această re-financializare emergentă, răspunsul politicii zonei Euro a fost neadecvat. Poate nu e surprinzător că liderii europeni au urmărit „austeritatea”, așa cum democrațiile sociale ale Europei s-au opus întotdeauna deficitelor bugetare și expunerii piețelor financiare internaționale. Dar pare surprinzător că aceleași democrații sociale au refuzat în mod consecvent încercările serioase de a echilibra tăierile de cheltuieli curente cu planuri de investiții semnificative pentru a impulsiona creșterea economică sau bunăstarea socială. Un plan de investiții curent, canalizat prin agenții publice, e minimalizat acum de o nouă rundă de „relaxare cantitativă”, care transferă fonduri către finanțe private.

În sfârșit, guvernul actual al Irlandei se grăbește din nou să taie taxele, fapt deloc surprinzător pentru o mișcare populară aflată în fața unei populații în dificultate. Aceasta aduce în atenție o provocare pentru forțele care se opun politicilor de austeritate europene și irlandeze actuale. Contrar percepției comune, echilibrarea bugetelor nu a fost o tactică a liberalilor europeni, ci a social democraților din Uniunea Europeană. Ei au căutat solidaritate socială într-un contract social bazat pe rate mari de angajare, servicii sociale puternice și salarii egalitare – toate învelite într-un strat protector de finanțe prudente. Abordările irlandeze și europene de azi evidențiază numai exteriorul, inclusiv puținul prețios al protecției sociale. Termenul de redescoperire a unui proiect social democratic mai vechi, implicând prudență, protecție și activitate economică și socială – o abordare marginalizată de prea mult timp în cadrul dezbaterilor politicilor Uniunii Europene – este de mult depășit. ■

Adresa de corespondență:
Seán Ó Riain <Sean.ORiain@nuim.ie>

> În apărarea spațiului public

de **Mary P. Corcoran**, Universitatea Națională a Irlandei, Maynooth, Irlanda

*Manifestație a unei societăți civile reînnoite
– loturi în suburbiile Dublinului. Fotografie
de Mary Corcoran.*

Ca în alte democrații liberale, spațiul public instituțional – ca reprezentat de bunuri și servicii furnizate de sectorul public, educația și serviciul public de media – s-a aflat în retragere în Irlanda. În același timp, ceea ce eu numesc spațiul public interstițial – evenimente sub radar, activitățile și practicile care cuprind expunerea către public („publicness”) și animarea publică („public spiritedness”) – își face din ce în ce mai simțită prezența pe măsură ce societatea irlandeză se obișnuiește cu anii de austeritate. Este posibilă vizualizarea unei republici reformate în care valorile cristalizate în spațiul public interstițial se răspândesc în spațiul public instituțional, forțând o rebalansare a relațiilor dintre piață, stat și societatea civilă.

Spațiul public formal a suferit o serie de pierderi odată cu retragerea resurselor materiale și cu expunerea lui la o critică neînduplecată. Acesta este rezultatul a 30 de ani de „prosperitate privată și pauperitate publică” („private affluence and public squalor”) pentru a folosi cuvintele lui J.K. Galbraith. Furnizorii de servicii de sănătate, educatorii și funcționarii publici sunt ținta atacurilor politicianilor, a susținătorilor sectorului privat și a mass-mediei. Analiza lui Anthony Cawley a modului în care media prezintă sectorul public în Irlanda din 2008 până în 2010 este instructivă în această privință. El demonstrează că reportajele media prezentau sectorul public în opoziție cu cel privat, sectorul public fiind asociat cel mai des cu termeni precum „cost”, „povară” și „cheltuieli”, în timp ce sectorul privat era cel mai des

asociat cu „investiție” și „crearea de bogăție”. Am devenit atât de obișnuiți cu sistemul polarizat, încât dualismul trece aproape neobservat.

În anii care au condus către criză, Irlanda a fost reconfigurată prin sistemul financiar și marketizare. Nu doar bunurile publice și sectorul serviciilor au fost subminate. Intelectualii publici au început să considere că este din ce în ce mai dificil (în anumite cazuri inconvenient) să fie prezenți în spațiul critic. Unii au argumentat că intelectualii publici nu au protestat destul de puternic împotriva fundamentalismului pieței care lua amploare și îneca viața politică și cultura irlandeză. Intelectualii publici s-au trezit că sunt a doua vioară în relație cu tehnocrații elocvenți. Vocile celor care într-adevăr abordau problematica au fost fie neglijate, fie neauzite.

Având în vedere rolul hegemonic al bisericii catolice într-un stat mai degrabă teocratic (și foarte închisat), cel puțin comparativ cu alte țări europene, societatea civilă a fost întotdeauna relativ slab dezvoltată și lipsită de resurse. Țara are puține instituții cu autoritate peste granițele statului care furnizează o platformă pentru elaborarea și apărarea valorii „publicului” („the public”), fie că se referă la bunurile și serviciile noastre publice, la intelectualii noștri publici sau la spațiul public din orașele noastre.

Cu toate acestea, crizele pot fi de asemenea văzute ca oportunități. Irlanda trece printr-o etapă de reducere economică, volatilitate politică și reflecție psihosocială. „Am pierdut înțiriga”, „am pierdut fuga de noi înșine” și ne-am pierdut suveranitatea economică. Dar am devenit de asemenea mai rezilienți și mai plini de resurse – cel mai vizibil în spațiul public interstițial din orașele și cartierele noastre. Aici identificăm dovezi ale animației și renașterii pe măsură ce persoanele îmbrățișează propriul lor spirit public, civic și social printr-o varietate de practici cotidiene de producție și schimb; în formele de acțiune participativă, democratică și directă; aplicate via spațiilor intermediare și virtuale. Chiar și o examinare superficială a vieții de zi

cu zi demonstrează prezența „spațiilor de potențialitate” („spaces of potential”) din spațiul nostru public interstițial, de obicei produs de jos, îngrijit de cetățeni activi și animat de nevoia umană pentru interacțiune civică.

În ultimii ani, spațiile de producție precum alocările ubane și spațiile de schimb precum piețele fermierilor au înflorit în orașe și în împrejurimile lor, concurând cu modelul societății de consum, reconectând oamenii cu natura și crescând conștientizarea problematizării de mediu și sustenabilitate. Bibliotecile publice s-au reinventat pentru secolul 21 și constituie un exemplu excepțional de furnizare de servicii integrate în comunități, adresând nevoile nou-veniților, fie ei irlandezi, fie imigranți. Un ofițer de poliție senior a confirmat faptul că cel mai integrat spațiu din orașul Dublin este o bibliotecă publică din noua suburbie din vestul Dublinului.

Există multe exemple de spații bazate pe activități de potențialitate, care contribuie la animarea spațiului public de la bază în sus: competiția anuală de înot Liffey, maratonul Dublinului sau băile publice „forty-foot” din sudul Dublinului sunt deschise pentru toată lumea, atrag participanți diverși, percep taxe mici de participare și sunt expresii publice ale plăcerii noastre (irlandeze) pentru auto-flagelare. Peste 700 de festivaluri și evenimente sunt organizate anual în întreaga Irlandă. Aceste spații de potențialitate „scenice”, care se bazează de obicei pe un număr imens de voluntari și pe eforturi realizate din bunăvoința comunității locale, ne amintesc de plăcerile care derivă din artă, mâncare, istorie, muzică, literatură și poezie.

Spațiile de potențialitate intermediare includ galeriile de artă, magazine și spectacole pop-up (susținute des în clădiri-fantomă, care au fost abandonate după crăhul proprietății), evenimente de tip flash-mob și nou-popularele târguri de mașini. Astfel de evenimente neașteptate dau viață spațiilor noastre publice, ne determină să ne re-examinăm unele dintre stereotipuri (reciclarea, re folosirea deșeurilor pentru a crea noi

obiecte, cât și ciclismul în sine sunt din ce în ce mai populare). Spațiile de potențialitate virtuale operează prin comunicarea intermediată de computer și permit oportunități pentru organizare politică, activitate antreprenorială de colectare de fonduri și un spațiu comun creativ vibrant.

Munca Asociației Atletice Galice – o organizație voluntară care este în mod frecvent primul contact al celor care doresc să construiască comunități în localități în care locuiesc mai degrabă persoane care fac naveta și suburbii cu spații verzi – joacă un rol important în dezvoltarea identității, apartenenței și conservării publice. Spațiile democratice/participative cuprind inițiative diverse, de la Claiming our future, o federație de grupuri ale societății civile care s-au unit pentru a explora cum să construiască în cea mai bună manieră o țară mai egală, mai incluzivă și mai sustenabilă; proiectul The Men's Shed, care furnizează un spațiu de întâlnire pentru ca bărbați mai în vârstă să se adune și să se bucure împreună de meșteșuguri și de activități de timp liber; și campania cu eficiență înaltă împotriva taxării apei, campanie care inundă străzile. Toate aceste spații de potențialitate constituie sit-uri importante de angajament civic cu efecte de reanimare a spațiului public irlandez de la rădăcină, în așa fel încât cetățenii observă că viața publică înseamnă mai mult decât economie. Înseamnă, de asemenea, și societate. În timp ce acest spațiu interstițial crește și se răspândește, are potențialul de a reinclude spațiul public instituțional ca parte dintr-un proiect mai larg de reînnoire a republicii. ■

Adresa de corespondență:
Mary Corcoran <MaryCorcoran@nuim.ie>

> Mișcarea femeilor din Irlanda

de **Pauline Cullen**, Universitatea Națională a Irlandei, Maynooth, Irlanda

Primul val al mișcării femeilor din Irlanda a inclus Cumann na mBan – o organizație paramilitară a femeilor republicane ce a luptat în Revolta de Paște împotriva dominației britanice, în anul 1916.

Lunga istorie a patriarhatului din Irlanda este compensată de evoluția continuă a mișcărilor feministe din acest stat. Feminismul complex, transnațional, de astăzi își are precursorul în epoca colonială. Primul val de mișcare al femeilor irlandeze datează de la mijlocul secolului al 19-lea, cu franciza asigurată pentru femei în 1918 în timpul dominației coloniale britanice. Feministele din primul val au jucat un rol în mișcarea naționalistă, dar cererile lor au fost marginalizate mai târziu, în timpul construirii unui stat irlandez post-colonial, catolic, conservator. În anii 1970, al doilea val a marcat o perioadă critică de radicalism și consolidare, cu câștiguri importante în probleme de violență împotriva femeilor și drepturile de re-

producere ale femeilor. Anii 1980, în schimb, au fost o perioadă de conservatorism social, șomaj ridicat și emigrare, marcați de o reacție semnificativă împotriva câștigurilor realizate de avocații pentru drepturile femeilor, inclusiv interzicerea prin Constituție a divorțului și avortului.

Anii 1990 au adus o perioadă de acalmie în activismul feminist, marcată de descentralizarea și fragmentarea mișcării feministe într-o rețea de comunități locale și grupuri de voluntari. Cu toate acestea, legalizarea divorțului, dezincriminarea homosexualității și creșterea participării femeilor la forța de muncă reprezintă dovezi ale activismului feminist și o schimbare în atitudinile societății. În

această perioadă, activiștii feminismului au mediatizat cu succes multe probleme stigmatizate anterior, în timp ce și-au asigurat sprijinul din partea statului pentru egalitate, legislația contracepției și finanțarea pentru o varietate de servicii destinate femeilor. Anii 1990 au fost, de asemenea, punctați de litigii privind drepturile de reproducere în instanțele europene, o strategie care a avut rezultate mixte în ceea ce privește modificarea Constituției. Acest al treilea val a culminat cu o mișcare care a fost din ce în ce mai profesionalizată și integrată într-o formă de feminism de stat.

Recent, ca reacție la recesiunea economică, renașterea activismului Dreptei Catolice și austeritatea condusă de stat, noi grupuri contemporane au apărut în contextul irlandez. Rețeaua Feministă Irlandeză (IFN), fondată în 2010, își propune să mobilizeze femeile mai tinere; grupurile pro-avort continuă să mobilizeze sprijinul pentru drepturile privind reproducerea, o problemă care continuă să politizeze generații feministe succesive. Criza a afectat, de asemenea, negativ infrastructura și capacitatea colectivă a femeilor pentru acțiune - evidențiată printr-o serie de reduceri ale agențiilor de egalitate de gen și serviciilor publice, precum și ale programelor de sprijin al femeilor și familiilor. Remarcabil, impactul disproporționat negativ al austerității asupra egalității de gen coexistă cu eforturi politice feministe relativ puternice, inclusiv proteste energice împotriva consecințelor recesiunii pentru egalitatea de gen.

În timp ce forțele globale, cum ar fi Marea Recesiune, cât și direcția din ce în ce mai neo-liberală a paradigmei de dezvoltare a Irlandei au, fără îndoială, un impact direct asupra femeilor irlandeze și feminismului irlandez, rolul forțelor internaționale în mișcarea feministă irlandeză a fost un subiect de dezbatere: în timp ce unii autori văd mișcarea ca națională, alții o percep ca depinzând de resurse internaționale. Uniunea Europeană (UE) a fost de multe ori caracterizată ca un factor important în debaterile din Irlanda privind egalitatea de gen. În anii 1980 și 1990 rezistența conservatoare la „influența modernizatoare” a UE privind divorțul și legile privind avortul în Irlanda a continuat să modeleze mobilizarea feministă, în timp ce accentul pus de UE pe gen și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) au deschis mai recent oportunități pentru apărarea feministă și paradigma egalității de gen. În politica irlandeză a genului, comparațiile cu Europa au furnizat o mai mare legitimitate feministelor care au contestat politica națională. Pe de altă parte, desigur, activismul feminist irlandez domestic a fost crucial: europenizarea politicii egalității de gen în Irlanda și progresele substanțiale au fost realizate prin protest, lobby și litigii. În 2014 peste 30 de acte legislative irlandeze cu impact asupra egalității de gen și-au avut originea în aderarea la UE. UE a oferit, de asemenea, grupurilor feministe posibilitatea de a lucra la

nivel transnațional, ca membri ai organizațiilor paneuropene de femei, cum ar fi Lobby-ul European pentru Femei.

Cu toate acestea, UE nu oferă un panaceu pentru profund înrădăcinată și omniprezentă inegalitate de gen din societatea irlandeză: la nivel european, politicile egalității de gen rămân concentrate pe cetățenii europeni de sex feminin salariați. Se poate argumenta că UE oferă astăzi mai puține oportunități de promovare a egalității de gen în contextul irlandez decât a făcut-o în trecut, deoarece presiunea spre de-genizare este răspândită atât la nivel național, cât și european. În mod similar, preocupările neo-liberale privind drepturile persoanelor fizice și eficienței organizațiilor și a piețelor se combină pentru a sprijini strategiile „egalității de șanse”, care pot eroda diviziunile de gen, dar care au reconfigurat, de asemenea, relațiile de gen, uneori creând noi greutăți pentru femei. În cazul Irlandei, îmbunătățirea „capitalului uman” al femeilor și participarea acestora la forța de muncă plătită sunt văzute ca semnele distinctive ale progresului, dar, de prea multe ori, reproducerea socială, îngrijirea, discriminarea structurală sau dezechilibrele de putere între femei și bărbați rămân în afara cadrului acceptat.

În afara UE, grupurile feministe irlandeze au încercat mult timp să facă presiuni asupra statului irlandez prin procese de monitorizare ale ONU pentru convențiile internaționale, inclusiv Convenția privind Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor (CEDAW) și platforma de la Beijing. Comitetul Internațional din 2014 cu privire la raportul Drepturilor Civile și Politice în Irlanda a recomandat ferm acțiuni privind egalitatea de gen și o mai mare participare a femeilor.

Irlanda continuă să dețină un rang scăzut în ceea ce privește reprezentarea femeilor în viața economică, politică și publică, iar argumentele pentru includerea femeilor în roluri politice și economice superioare de luare a deciziilor rămân relevante, la fel ca și apelurile pentru schimbarea culturii politice patriarhale a Irlandei. Cu toate acestea, succesul economiei irlandeze în perioada Celtic Tiger și succesul mișcării feministe au deschis noi posibilități. Feminismul irlandez este în prezent cel mai bine înțeles ca fiind complex, adaptativ și diferențiat; caracterizat printr-o capacitate de a se angaja într-o serie de perspective sociale, culturale și politice; și asociat unei varietăți de mișcări locale, naționale și transnaționale. Chiar și pe acest teren complex, acțiunea politică feministă rămâne crucială pentru realizarea egalității de gen. ■

Adresa de corespondență:
Pauline Cullen <Pauline.Cullen@nuim.ie>

> Conexiuni celtice: familiile globale ale Irlandei

de **Rebecca Chiyoko King-O'Riain**, Universitatea Națională a Irlandei, Maynooth, Irlanda

| Irlanda este inundată de iubire globală.

Cândva faimoasă pentru rata ridicată de emigrare, Irlanda este azi o națiune mai globalizată, rezultat al imigrărilor din timpul boom-ului economic din anii 1990 și 2000. Contrar multor așteptări, nu toți imigranții care au venit în Irlanda pe timpul boom-ului s-au reîntors „acasă” în Polonia sau în altă parte odată cu apariția crizei din 2008. Într-adevăr, mulți au rămas și și-au întemeiat familii. În ceea ce îi privește pe irlandezi, în vreme ce mulți au plecat în 1980, mulți dintre aceștia s-au reîntors în perioada boom-ului – mai ales cei cu studii înalte, aducând cu ei experiențe globale și de multe ori parteneri și copii non-irlandezi și rețele transnaționale. Toate acestea au contribuit la dezvoltarea Irlandei ca centru de comunicare din ce în ce mai globalizat.

Cu ocazia recensământului Irlandei din 2011 s-a constatat că 17% din populația irlandeză nu s-a născut în Irlanda, aceasta reprezentând o creștere de 25% față de anul 2006. Tot în 2011, 12% au indicat că nu dețin cetățenie irlandeză. În timp ce 85% din populație a declarat că sunt albi și ir-

landezi, a existat și o creștere de 87%, între 2006 și 2011 a populației de etnie asiatică, non-chineză (în principal indieni, pakistanezi și filipinezi), majoritatea acestora având vârsta sub 40 de ani. Peste o jumătate de milion (514.068) dintre cei 4,5 milioane de rezidenți irlandezi vorbeau acasă o limbă străină în 2011, cea mai comună dintre acestea fiind, deloc surprinzător, poloneza, urmată de franceză, lituaniană și germană. Pe lângă aceste schimbări demografice, tehnologia a făcut posibil și practici transnaționale noi. Răspândirea rapidă a capacităților de broadband și wireless din Irlanda și de peste hotare a însemnat că 81% dintre oamenii din Irlanda erau, în 2012, conectați cu lumea prin Internet, aceasta reprezentând o creștere cu 61% față de 2008.

Ce înseamnă acest volum crescător de contacte și conexiuni transnaționale apropiate dintre irlandezi și non-irlandezi pentru relațiile din și dincolo de societatea irlandeză?

Familiile – în diversele lor forme – se află la răscrucea instituțiilor intersectate care modelează înțelegerea

culturală a iubirii și intimității, determinând care iubiri și intimități sunt văzute ca fiind legitime și care nu. Aceste înțelegeri iau deseori forma unor repertorii de comportamente emoționale. Aceste familii și practici emoționale transnaționale au devenit din ce în ce mai centrale în viața cotidiană a irlandezilor. Știm din recensământul din 2011 că există gospodării mixte, compuse din irlandezi/non-irlandezi. Aceștia pot fi membrii aceleiași familii, având diferite naționalități, cum ar fi copii născuți în Irlanda care trăiesc cu părinții lor născuți în Nigeria sau grupuri de prieteni de diferite naționalități trăind toți sub același acoperiș. Unele grupuri etnice prezintă un procent deosebit de ridicat de membri care trăiesc în astfel de gospodării „mixte”, incluzând persoane din SUA (72%), Regatul Unit (64%) și Nigeria (77%).

Odată cu creșterea diversității etnice/rasiale, a numărului de gospodării mixte de irlandezi/non-irlandezi și a diversității formelor de familie, Irlanda a cunoscut o creștere a multiculturalității bazate pe familie, fenomen pe care Ulrich Beck îl numește „familii globale”. Aceste familii sunt deseori inter-rasiale, interculturale, interreligioase, și multilingve, conectate cu alții, dincolo de Irlanda și din întreaga lume prin media electronice. 29% dintre utilizatorii de internet din Irlanda au raportat folosirea tehnologiei webcam pentru videoconferințe, creând și menținând astfel rețele de suport emoțional transnaționale.

Cum servesc aceste familii din ce în ce mai diverse ca nod al rețelilor sociale ce conectează Irlanda cu restul lumii? După cum am sugerat deja, unul dintre cele mai importante vehicule ale conexiunilor transnaționale nu este economia, ci legăturile emoționale și culturale, menținute din ce în ce mai strâns cu ajutorul tehnologiei digitale. Folosirea tehnologiei webcam Skype le permite familiilor din Irlanda să creeze spații de „trans-conectivitate”, practicând apartenența în mod simultan la spații traversând distanțe geografice și temporale vaste. Elliott și Urry argumentează că folosirea din ce în ce mai pronunțată a tehnologiei i-a

condus pe oameni să-și „depună” emoțiile în echipamente tehnologice (cum ar fi SMS-urile și fotografiile on-line) pentru a le retrace mai târziu – „se poate spune că individul se angajează într-un act de „depunere bancară emoțională”, depozitând senzații, stări, dispoziții în lumea obiectelor și punând la păstrare aceste aspecte ale experienței subiective până când acestea sunt retrase pentru forme viitoare de simbolizare și gândire” (Elliott și Urry, *Mobile Lives*, 2010: 39). În plus față de „depunerea emoțională”, aceste familii transnaționale se angajează și în practici pe care eu le numesc „streaming emoțional”, prin folosirea continuă și de lungă durată a camerelor web.

Tehnologia webcam Skype nu mai este utilizată doar ca o convorbire telefonică – stând la calculator și având în față o fotografie. Folosirea continuă a camerei web seamănă mai mult cu vederea unei înregistrări video sau a unui film on-line, și este folosită ca o „fereastră” către mișcările, zgomotele și haosul vieții de zi de zi, timp de ore, nu minute. Folosirea Skype, uneori zilnic și pentru perioade lungi de timp pentru a sta în contact cei dragi, îi ajută pe oameni să își solidifice legăturile emoționale și să creeze un sentiment de apartenență dincolo de spațiu și timp. Folosirea camerei web ajută familiile conectate transnațional să facă față și să răspundă condițiilor de intensificare a timpului și spațiului – de-intensificând interacțiunea emoțională prin folosirea prelungită a camerei web și făcând posibilă interacțiunea continuă la distanță.

Noile gospodării din Irlanda schimbă nu doar structura demografică a societății, ci și raza de acțiune a familiei în sine. Cu aceste tehnologii noi, familiile schimbă modul în care irlandezii – și oamenii din ce în ce mai diverși cu care sunt conectați – își trăiesc emoțiile și viețile intime. ■

Adresa de corespondență:
Rebecca King-O’Riain <Rebecca.king-oriain@nuim.ie>